وێنەی چین لە تەنگژەی ڤایرۆسی کۆرۆنادا ... لێئا شنايدەر

پەیوەندیی فەلسەفە بە ڕەگەزگەریی کۆرۆناوە
لێئا شنايدەر
19.04.2020، دۆیچلاند فونک کولتور
کاوە جەلال لە ئەڵمانییەوە

کڵێشە نەگۆڕە نێگەتیڤەکان کە ل□ بارەی چین هەن، لەم تەنگژەیەی کۆرۆنادا لە شکۆفەدان. هەروەها فەیلەسوف ئالان بادیو لەنێو کۆرسی ئەم سترانەدا بەشدارە، لەم پەیوەندییەشدا لێئا شنايدەری زانای زمانە چینییەکان دەبێژێت، کە بادیو بەم بەشداریکردنەی دەریدەخات تا چە ڕادەیەک تێگەیشتنی ڕۆشناییەکان بۆ ئاوەز بە وێنەی ڕەگەزگەریانەی (ڕاسیستیانەی) هزرەوە ئاڵاوە.

ئایا دەزانیت کە لە شاری ڤوهان تەنیا ڤایرۆسی کۆرۆنا نەتەنیوەتەوە، بەڵکو لەوێ هەروەها شۆڕشێک بەرپا بووە کە ساڵی 1911 بوو بەهۆی دامەزراندنی کۆماری چین وەک یەکەمین دێمۆکراتی لە ئاسیادا؟ ئەوەت نەزانیوە؟ ئایا ئەمە یەکەم جارە بەڕێزت دەبیستیت کە دابێکی دێمۆکراتیانە لە وڵاتی چین هەبووە؟ قەیدی ناکات، تۆ لەم مەسەلەیەدا بەتەنیا نیت.

فەلسەفە: مێژوویەکی درێژخایەنی کلێشە ڕەگەزگەرییەکان

دەمێک بوو هێندەی ئەمڕۆ لەم تەنگژەیەی کۆرۆنادا ڕوون نەبوو کە چەند زۆر بەردەوامییە پۆست-کۆلۆنیالەکان شەقڵیان بەو وێنەیە داوە کە ئێمە بۆ ناوچەی کولتووریی چین هەمانە. ئەوانە کڵێشەی ڕەگەزگەرین بە مێژوویەکی درێژخایەنەوە کە سەرەتاکەی هەروەها لەنێو فەلسەفەی ڕۆشناییەکاندایە.
بۆ نموونە هێگل وەسفی چین دەکات وەک دەوڵەتێک کە "لە دەرەوەی مێژووی جیهان"دایە. بە دیدی هێگل کولتووری چین بەتەواوی نەگۆڕە، بۆیە لەو کولتوورەدا نە پێشکەوتن و نە ئازادی هەیە. هێگل دەنووسێت: "خۆرھەڵاتییەکان هێشتا نازانن کە هۆش یان مرۆڤ وەک خودی مرۆڤ لە خۆدا ئازادە؛ لێ لەب□ر□ئ□وەی بەوە نازانن، ئەوا ئازاد نین".

ئالان بادیو و نوێکردنەوەی کڵێشە کۆنەکانی هزر لە سەردەمی

کۆرۆنادا

هەنووکە فەیلەسوفی فەڕەنسی ئالان بادیو لە گۆتارێکیدا ئەو جۆرە هەزرە نوێ دەکاتەوە. بە دیدی بادیو تەنینەوەی ڤایرۆسەکە لە ڤوهانەوە "هۆکاری دێرین"ی هەیە کە خۆی لە "داب و نەریتە قەدیمییەکان"ی ئەو وڵاتەدا دەبینێتەوە. ئەوجا بادیو بەردەوام دەبێت: "پیسوپۆخڵیی مەترسیداری بازاڕەکانی چین" لە گشت لا ناسراوە بە هەمان شێوەی "حەزی بێجڵەوی چینییەکان بۆ فرۆشتنی هەر ئاژەڵێکی زیندوو".

بادیو بۆ چارەسەری ئەم تەنگژەیە تەواو کارتەزیانە (دێکارتیانە) جەخت لە ئاوەز دەکات. بە دیدی ئەو گەرەکە ئاوەز لە سەردەمانی شڵەژان و ناجەختیدا (نایەقینیدا) بەرز ڕابگیرێت. لە کولتورناسی چینی کسیانگ زایرێنگ بە وەڵامێکی ژیرانە کێشەی ئەم دەستپێکەی بادیو دەربڕێت: بادیو پێکەوە لەتەک تێگەیشتنی ڕۆشناییەکاندا بە ئاوەز کێشەگەلی ڕەگەزگەریانەی هزر نوێدەکاتەوە کە هەر لە سەرەتاوە لە نێو خودی ئەو هزرەی ڕۆشناییەکاندا چەسپێنراون، واتا ئەو کێشانەی کە کولتوورەکان بەسەر "ڕاسیۆنال" و "سۆزمەند" (ئیرڕاسیۆنال)، "مۆدێرن" و "پاشکەوتە"، "مەدەنی" و "دڕندە"دا بەشدەکەن.

ئەم مۆدێلە هزرییانە کە سەدان ساڵە چەسپێنراون، ئەمڕۆ ڕێمان لێدەگرن ڕاستینەی چین ببینین: ئاخر لە دەسەڵاتدارییە دیکتاتۆرییەکەی کسی ینپینگدا کۆمەڵگەیەکی مەدەنی هەیە کە ڕەخنەییانە دەهزرێت، کەواتە ئەوە تەنیا کۆمەڵگەیەکی پێکهاتوو نییە لە ژێردەستەی مێشکشۆراو. لەوە لە مانگی دوو بەدوواوە ناڕەزایی بەتین لەدژی سیستەمی سانسۆر لەگۆڕێن و سۆسیال میدیاکان دەهەژێنن. هەر لەم کاتەشدا ئەو کۆمارەی چین کە لە سەرەوە ناومان هێنا و ئەمڕۆ لەسەر دورگەی تایوانە، لە ئاستی جیهانیدا بە پێشەنگی بەرهەڵستیکردنی کۆرۆنا دادەنرێت.

سەرۆککۆماری تایوان، خاتوو تسای ئینگ-ڤێن، توانیی سەرکەوتووانە ڕێژەی مردن لە کەمترین ئاستدا ڕابگرێت بەبێ ئەوەی یەک تاکە مافی بنەڕەتییانەی دێمۆکراتی بەکاتی هەڵبووەشێنێتەوە. لێ لە ئەڵمانیا بە پێچەوانەوە ڕەگەزگەریی دژە-ئاسیایی لە سەرەتای تەنگژەکەوە بەئاشکرا دەرکەوت و وای کرد خێرا لەژێر هەشتەگی (Hashtag) "من ڤایرۆس نیم"دا چەند گرووپێکی چالاکیگەرا دابمەزرێن تاکو ڕووداوی بەو چەشنە بەدۆکومێنت بکەن.

لێکئاڵاویی کۆلۆنیالیزم و فەلسەفە و ڕەگەزگەریی کۆرۆنا

جەنگە ئەو گرووپە چالاکیگەرایانە کەمکارتر بوونایە گەر مەسەلەیەک بەشێکی بەگومان بووایە لە زانینی ئێمە سەبارەت بە جیهان: لە ڤوهان تەنیا یەکەم دەمەکراتیی چین دەستی پێ نەکرد، بەڵکو کۆلۆنیالیزمی ئەڵمانیش. ساڵی 1895 دەوڵەتی کایزەریی ئەڵمانی یەکەم ئیمتیازی لە چین وەرگرت – ئەوە سێ ساڵ پێش ئەوەی چین بە جەنگێکی هێرشبەرانەی دڕندە دابپۆشرێت.
زۆر دەشێت ئەوە بە یەکەم جار بێت کە تۆ لەبارەی کۆلۆنیالیزمی ئەڵمانی لە ئاسیا ببیستیت. ئێمە بە ماوەیەکی درێژخایەن ڕووتاندنەوەی ئەو کولتوورانە کە بە “پاشکەوتەکان”مان دادەنان، وەک تاوان نەدەبینی، بەڵکو وامان دادەنا کە ئەو کارە یارمەتیدانێکی ئامادەکارە لە پێناوی “بەمەدەنیکردن”ی ئەواندا. لەم وێنە زێدەڕۆیەدا کە ئێمە بۆ خۆمان هەمانە، بەشدارییەکەی فەلسەفە کەم نەبوو و ئەمڕۆش کەم نییە. بە تایبەتی ڤایرەسێک کە وەک بەکولتوور دادەنرێت، سەرلەنوێ پێشانمان دەدات کە چەند گرنگە ئەمە بەوردی کار لە مێژوودا بکەینەوە.

لێئا شنایدەر (Lea Schneider) نووسەر و وەرگێڕ و زانای زمانە چینییەکانە. ژمارەیەکی فرە کاری نووسەرانی چینیی بۆ ئەڵمانی وەرگێڕاوە.

پێشمەرجی شۆڕشێکی کۆمەڵایەتی … جەمال کۆشش

ڕوخاندنی دەسەڵاتدارێتی حکومەتی هەرێمی کوردستانە

خەلکی ناوەڕاست وخوارووی عێراق، ماوەی ٦ مانگ زیاترە بە تێکوپێکدانی حکومەتێکی گەندەڵ ومشەخۆری ئیسلامی وتائیفی ونەتەوەیی ڕاپەڕیون. شۆڕشیان لەدزی تەواوی پرۆژەو پرۆسەی پێکهاتەی سیاسی دەسەڵاتدارانی ئیستای عێراق بەرپاکردووە. هەموو ئەو حزب ولایەن وکەسایەتیانەی لەماوەی ئەم ١٧ ساڵەدا بەشداربوون لە دزی وراوڕووتی، گەندەڵی، سەرکوت، فلمیان سوتاوەو شانسی سیاسیان کۆتایی هاتووە. ئەمە عەزمی ئامانجی ڕاپەڕینە شکۆدارەکەی ئەمڕؤی

عێراقە.
لەکوردستانیش ، زەمینەی ئەم ڕاپەڕینە بەتەواوی لەبارو ئامادەیە. ئەو هەموو دزی وتاڵانی یە، نایەکسانی وچەوسانەوەیە هەیە، سەرکوت وبێمافیە، شەڕ وهەژاری وبێکاریی یە ، زیندانی وتیرۆروڕفاندنە. لەکەی کێشەکانی هاوڵاتیانی کوردستان ،حکومەتی هەرێم ولایەنە بەشداربووەکانی بەرپرسیارن. ئێستا لەزۆرلاوە داوای دەستکێشانەوەی حکومەت دەکەن، هەرەس وشکست وکۆتایی حکومەت بەچەی لەلایەن خەڵک ومیدیاوە ڕادەگەیەنرێت.
خەڵکی کوردستان ، بەتایبەت کرێکاران ودەستفرۆشان وبێکاران و مامۆستایان وموچە خۆران وژنان ودەرچوانی پەیمانگا وزانکۆکان، بەبەردەوامی خۆپیشاندان وناڕەزایەتی جەماوەری فراوانیان لە دژی دەسەڵاتدارانی هەرێمی کوردستان یان بەرپاکردووە. ئەم دەسەڵاتە بە جێبەجێکردنی هیچ ئاڵوگۆڕێک ئامادە نەبووە وئامادەی لانی کەمی چاکسازییەکی درێینەش نەبووە.
خۆپیشاندانە جەماوەرییەکانی ناوەڕاستی نەوەدەکان لەدژی هەژاری وبێکاری وڕاووڕووتی مافیا چەکدارەکانیان بە دزینی سامانی کوردستان، کوژراو وبریندارى لەکەوتەوە. پاشان شەڕی نیوخۆیی هەموو حزبەکان بە نەتەوەیی وئیسلامیەکانەوە لە نیوەی دووەمی نەدەوەکان دا، کوردستانی کێشایە نەو کوشتاروسەرگەردانی وەحشترین دەورانی کەنەپەرستی یەوە. لەو ساڵەی خراپترین بودجە هەبوو(١٩٩٧)، زۆرترین ژمارەی مزگەوت، زۆرترین ساڵەن تەقاندنەوە، تاوان وکوشت ودزین وەوتانەوە پەرەیان سەند. ساڵەی دواتر تاوانکاری خۆتەقندنەوەکانیشی لە نەو مەڵبەندەکان وناوچەکاندا هاتە سەر، هاوکات تیرۆری سیاسی و خنکاندنی دەنگی بەخانەو لانەکان وداسەپاندنی تاریکترین خنکانی هەناسەی ئازادییەکان. لەماوەی ئەم ٣٠ ساڵەدا هەمیشە خەڵک ناڕەزایەتی فراوانیان بەرخستووە. شەوە ڕاپەڕینەکەی ساڵانی ٢٠٠٥ -٢٠٠٦ تا سوتاندنی بنکەو بارەگای حزبەکان وهەڵاتنی بەرپرسەکان تەشەنەی سەند(لە دەربەندیخان وکەلاروزاخۆوسمێل). خۆپیشاندانەکانی ساڵانی ٢٠٠٠ تا گەیشت بەخۆپیشاندانی دوو مانگەی شوباتی ٢٠١١، کەدەیان کەس تیا یا گیانیان بەخت کرد، هیچ چاکسازییەک و ئاڵوگۆڕێکی سیاسی وئابووری وکۆمەڵایەتی بەدینەهات. ئەم حزبانە بە داسەپاندنی دەسەڵاتیان سەیان لە تیرۆر، ڕفاندن وئەشکەنجە وسەرکوت نەکردەتەوە وبەپلان ونەخشەی تیرۆریستی پاکتاوی نەیاران وجەگرەوەکانیان داڕشتووە. نامەیی وناڕەزایەتی خەڵک لە فۆرمی بایکۆتەکی سایسی -کۆمەڵایەتیدا لە هەڵبژاردنەکانی ٢٠١٨ دەدا خۆی دەرخست.
بەپێی ئامارەکانیش بە بەردەوامی ڕێژەی بێکاری هەڵکشاوە(٢٠١٣

نزیکەی ٧٪ ، ٢٠١٨ دەگاتە ١٣.٥٪ کە بەدڵنیاییەوە زۆر بەرزترە، بەهەمان شێوە هەژاری وهێڵی خوار هەژاری کەتا ئەوەی بەموچەی ٥٠٠ هەزار دینار بە خیزانەکی ٥ کەسی دیاریکراوە، زیاد لە ٢٠سەدا دانیشتوان دەگرێتەوە)

شاردنەوەی گرە بەستە نەوتیەکان وداهاتەکانیان ودزینی نەوت لەڕێگای جەراجەری تەنکەر وکۆنترۆڵکردنی لەلایەن باندەکانی نەو حزبەکانەوە، ڕادەستنەکردنی نەوت بە دەسەڵاتی بەغدا، ئەو فەرهودو تاڵانیەی حزبەکان دەیکەن لە بازرگانی وخاڵە گومگرگیەکان، داهاتیان زۆر زیاترە لەدابینکردنی مووچەی هاوڵاتیان. ئەو ڕاپۆرتانەی هەر بەتازەیی لەم ماوەیەدا بڵاوکرانەوە لەمیدیا وڕۆژنامەکاندا بەحساب وژمارە گەواهی دەدەن.هاوڵاتیانی کوردستان بارمتەی ئەم دوو حکوومەتە کەنەپەرستەن(حکومەتی هەریم-حکومەتی عێراق).

ئەگەر موچەخۆرانی هەرێم بەپێی بەغداش دابنێین ٦٨٠هەزار کەس، (لای هەرێم ملیۆنێک دووسەو چل هەزار کەس)، وەک لە نویترین ڕاپۆرتی سەردەمی کۆرۆناشدا هاتووە، سەدا ٢٥ خەڵک لەسەرقووتی ڕۆژانە دەژییەت (کاری دەستفرۆشی وحەمالی کە دەکاتە ملیۆن ونیوێک. کەواتە نزیکەی نیوەی دانیشتوانی کوردستان گیرۆدی هەژاری و بێکاری وگرانین. ئیدی لەوە ئاسانە تێبگەین کە هەی دادی خەڵک لەهەموو کوچەو کۆڵانێک بەرز بێتەوە، خەڵک نان بەس نان نانی نیە، خەڵک مناڵەی هەراج بکات. ئەمە ئیدی چ شەکەکە.

بەڵام زۆر گرنگە، جارێتر هەمان ڕێگای پێشوو لە خۆپیشاندان وناڕەزایەتیەکانی ساڵانی پێشوودا نەگرینە بەر. حزبە ئیسلامیەکانی کوردستان بەتایبەت (کۆمەڵ ویەکگتوو)، گوێی خۆیان قوتکردۆتەوە بە فیکەی سەرەکیەکانی خێلی بارزان تا لەم گەمەیەی سازدانەوەی حکومەتی هەرێمدا، ئەوانیش لەسەرووی مەجلیسدا جێگایەکیان بەرکەوێت. ئەو فەرمایشت وگللەیانەی(ئەمیروپەرلەمانتارودکتۆرە) پیاوە فرە ژنەکانیان لە بودجە ومافەکانی خەڵک دەیکەن، یەک فلس بایەخیان نیە، چونکە کەنەپەرست وهاوبەشی دزو هاوپرۆژەی هەردوو حکومەتەکەن.

بزوتنەوەی گۆڕان،کە بەشێکی زۆر لەهەڤاڵانی کەنیان، تیمەکەی نەو حکومەت بەکاتبی پارتی دەزانن، ئەوانەی ئەستای گردەکەش، بە چاویلکە شەمسیەکانیانەوە، کەتازەیی پرۆژە چاکسازیەکەیان بە بوژانەوەی ئابووری ودابینکردنی موچە داوەتە پەرلەمانی کوردستان، یەک دانە بەند نا ، یەک دانە خاڵیش لەسەر یاسای چاکسازی کۆمەڵایەتی وموچەی پەرلەمانتاروەزیرو پلەبەرزو بندیوارەکانی تیا نیە(یانی تەنها ئەوانە کە بەشیان تیا نیە و ئەوانەی کە هەشتا خۆیان نەگایەندووە دەگرێتەوە وئەوانەی تر پەیوستی بەهیچ

چاکسازییەک نییەو بە فلتەری ئەواندا تێپەڕیوە).
شتێکی تازە نییە یەکێتی وپارتی ، دوو کۆمپانیان بازرگانی سیاسەت وئابوورین ، هەموو (کێشەو پەیوەندی وستراتیژییەتی) نەوانیشیان ئەم مەرکەی هەیەو هیچ پەیوەندییەکی بە ژیان وگوزەرانی خەڵکی کوردستانەوە نییە. لەنائارامترین دۆخی گشتی دا(سەردەمی نەخۆشی کۆرۆنا)، پەشێوی وکێبرکێی ناپەرپرسیارانەو نامەڕالیانە وڕفاندن وتۆقاندنی یەکتری، درێژە پێدەدەن. دەبنە بەشێک لە شەڕوکێشمەکێشە ناوچەییەکان وکوردستان بە نەو ئەگەری دووبارە بوونەوەی هەڵەبجەیەکی ترەوە. ڕاپێچ دەکەن. لەپایزی ٢٠١٩ ەوە پارتی بە چەی کار لەسەرودەرنانی پەکەکە ولەلاوازکردنی پەکەکە دەکات وە ئەم ئەپەراسەنە ڕاستەوخۆ نەچیرڤان(پیاوە دبلەماسیەکە)، سەرپەرشتی دەکات. یەکێتی تا ڕادەی ڕادەستکردنەوەی زیندانی هەڵاتوی ئەپەزسیەنی ئێرانی ئامادەیە، خۆی لەریزی تاوانکاری ئێراندا جێگابکاتەوە.
نەوەیەکی نوێ پێدەنێتە نەو مەژووی کوردستانەوە، کە بەتوندی ئاسە وچاوەڕوانییەکانی وپێتانسیالە شۆڕشگێرانەکانی ، ناکۆکە بە سەرجەم پێکهاتە سیاسی وئابووری وکۆمەڵایەتییەکانی حکومەتی هەرێم. باشترین فورسەت بە لەکەڵکردنەوەی ئەم بارە وشکاندنی قالبی حکومەتە تەقلیدیە کە نەپەرستەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، پەیوەست بوونی ڕاپەڕینی ئەم نەوەیە بە ڕاپەڕینی عیراقەوە. خەلکی عێراق وبەتایبەت گەنجان ولاوانی عیراق داوای گۆڕینی سیستەمی سیاسی دەکەن، داوای دابینکردنی ژیان ویەکسانی وکاردەکەن. خەڵکی عێراق وکوردستان پەکەوە هاوخەباتی وهاوئامانجی خۆیان پەیوەست بکەنەوە لەگەڵ یەکدا وبەرەیەکی هاوبەش بە ڕوخاندنی تەواوی دەسەڵاتی بورژوازی لە عێراق وکوردستاندا پشت بەدەنە یەکتر. هێزە ئازادیخوازو چەپ و سوشیالیست وکۆمەنیستەکان لەم نەوەدا، هیچ کات بەئەندازەی ئەستا ئەم هاوخەباتی ویەکیتی یە چینایەتی یە پەویست نەبووە.

سەرەتای ئایاری ٢٠٢٠

رۆشنبیری شاشە و خەونی بچووکی رۆشنبیرانی کورد ... نووسینی: ستیڤان شەمزینی

نامەوێت بچمە ناو ئیشکالیەتی رۆشنبیر کێیە و کاریگەریی تەلەفزیۆن چییە، بەڵکو پێم خۆشە هەندێک هەڵەی زۆر تێپەڕیوو راست بکەمەوە لە پێشدا و ئەوسا بڕۆمە ناو کرۆکی باسەکەوە. رۆشنبیر کەسێکە بیر دەکاتەوە و ئەنجامی بیرکردنەوەش دەخاتە چوارچێوەی تیۆر و تێزەوە. مەرج نییە خاوەن بڕوانامەکان رۆشنبیر بن چوونکە مەرجی رۆشنبیریی بڕوانامە نییە، بەڵکو داهێنان و وتنی شتی نەوتراوە لە بۆتەی فۆرمەڵەبەندیی فیکرییدا. لە لە دنیای کوردییدا رۆشنبیر چوارچێوەیەکە بۆ کێی ئەوانەی دەنووسن، شەرت نییە هەموو نووسەرەکان رۆشنبیر بن، دیقەت بدەن "ماریۆ ڤارگاس یوسا" لە پێناسەکردنی "گابریل گارسیا مارکیز"دا دەڵێ "مارکیز رۆشنبیر نییە". ئەمە لە کاتێکدایە گارسیا مارکیز بە جۆرنالیستیی دەستیپێکرد و پاشان وەک رۆمانووسێک ناوبانگێکی جیهانیی بۆ خۆی پەیدا کرد، بەتایبەت بەهۆی رۆمانە بەناوبانگەکانی وەکوو "سەد ساڵ تەنهایی" و "کەس نییە نامە بۆ کۆلۆنێل بنێرێت" و "خۆشەویستی لە زەمەنی کۆلێرادا" و "چیرۆکی مەرگێکی ئاشکرا" و زۆرێکی تر، ئەگەر مارکیز رۆشنبیر نەبێت، کاتی ئەوەیە پێداچوونەوەیەک بە خۆماندا بکەین و دیقەت بدەین ئەمە چەند تووشی هەڵە بووین لە پێناسەکردنی هەندێک قەڵەم بەدەست بە رۆشنبیر!!.

دنیای کوردیی هەروەک بواری سیاسیی، کە ژینگەی پێگەیاندنی سیاسیی تەمبەڵ و دەبەنگە، کەلاوەیەکە زۆر ئینشانووس و موها تەراچی کردەتە فس فس پاڵەوانی گۆڕەپانەکە و نازناوی "رۆشنبیر"یان لەسەر خۆیان تاپۆ کردووە، ئەوەی لە دەرەوەی تەفکرینی کرچ و کاڵی ئەوان بیر بکاتەوە، یان لە دەرەوەی نووسینە حەماسییە ناوەڕۆک بەشەکانی ئەوان بدوێت نەک هەر رۆشنبیر نییە بەڵکو کۆیلەشە. ئەمە دەبێت لە پێشدەستیدا ناسنامەکان جودا بکەینەوە، بەو پێیەی تاکوو ئێستا رۆژنامەوان و شاعیر و ستوونووس و ئەدیب هەموو خراونەتە ژێر ناونیشانی رۆشنبیرەوە، ئەمە بەدەر لەو نەخوێندەوارانەی تەنیا غەڵبەغەڵب دەنووسن ئەوانیش وەک رۆشنبیر ناویان لێدەنرێت، کاتی ئەوەیە ناولێنانەکان لە سەرەتادا راست بکەینەوە، چوون کێشەی تەسمیە ئیشکالیەتێکی گەورەیە، لەو سۆنگەیەی ئەمە رۆشنبیر بەو

فراوانییە نابینین وەک لە دنیای ئەمەدا هەیە، بەڵکو وەک چەندان جاری تریش هەمام بە کردووە ڕۆشنبیر کەسێکی چالاکە لە بواری بیرکردنەوە و تیۆریزەی بیرکردنەوەدا.

ڕۆشنبیری سەر شاشە

فریدریش هایاک، لە ساڵی 1945 لە وتارێکدا بەناوی “ڕۆشنبیران و سۆسیالیزم” دەنووسێت “لەهەمووو وڵاتە دیموکراتییەکاندا و لە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا زیاتر لە هەر جێگەیەکی تر، بڕوایەکی پتەو هەیە بەوەی کاریگەریی ڕۆشنبیران لەسەر سیاسەت حاشاهەڵنەگرە، گوومانی تێدا نییە کە ئەمە راستە سەبارەت بە دەسەڵاتی ڕۆشنبیران لە کاریگەریی دانان لەسەر شێوەی بڕیاردان لە ڕێگەی بۆچوونە سەیرەکانیانەوە، یان سەبارەت بەراددەی توانایان بۆ گۆڕینی رای گشتیی لەسەر ئەو پرسانەی لای خەڵک بۆچوونی جیا جیایان لەسەرە، بەڵام لە مەودایەکی تا راددەیەک دووردا پێدەچێت هەرگیز ئەوەندە کاریگەرییان نەبووبێت وەک ئەوەی ئێستا هەیانە، ئەم دەسەڵاتەشیان لە ڕێگەی پێکهێنانی رای گشتییەوە بەدەستهێناوە”.

ڕۆشنبیر بۆ خۆی خاوەنی دەسەڵاتێکی ڕەمزییە، کە هایاک بە کاریگەریی لەسەر رای گشتیی و گۆڕینی بۆچوونی گشتیی ناوزەدی دەکات. بەڵام کێشەی ڕۆشنبیرانی کورد ئەوە نییە کاریگەرییان لەسەر رای گشتیی و خەیاڵدانی نەوەیەکی تازە پێگەیشتوو نییە، بە پێچەوانەوە تەنزەکانیان پڕە لە کورتبینی و نهێلیزم، پڕە لە ئەنتی تۆلێرانس، پڕە لە ئەندێشەی ئاینی و خێڵەکییانە، بە ئەم مەبەستەش بەدکەڵکی زۆریان لە شاشەی تیقی وەرگرتووە، چوونکە تەلەفزیۆن بەدەر لە دیوە پۆزەتیقەکەی، ڕەهەندی نەگەتیقیشی هەیە بەوەی رووبەرێکە بۆ دەمهەراشەکان یان ئامێری بەرهەمهێنانی پاڵەوانە ساختەکانە، هەرچەند کاریگەریی زۆرە لەسەر گۆڕینی واقیع وەک ئەوەی لە کودەتاکەی تورکیا دژی ئەردۆگان بینیمان لە ساڵی 2016، چۆن یەک گرتەی ڤیدیۆیی لە ڕێی سکایپەوە کە لە شاشەی تەلەفزیۆنەکانەوە بڵاوکرایەوە توانی کودەتاکە پووچەڵ بکاتەوە، هاوزەمان تیقی دەتوانێت واقیعی کۆمەڵایەتی و کولتووریی و زیهنیش بگۆڕێت، بەڵام ڕەنگە ئەمەیان پرۆسەیەکی درێژخایەنتر بێت.

ئەمە لە حاڵەی حازردا خاوەنی گروپێک ڕۆشنبیری موهەییجین لە ڕێی شاشەکانەوە بەقەدەر ئەوەی ڕەخنە لە دەسەڵاتی سیاسیی دەگرن، دەسەڵاتەکانی تر بەهێز دەکەن، کاتێک ڕۆشنبیرانی ئەمە ڕەخنە لە دەسەڵات دەگرن، ناکرێت بڵێین ئەمە کارێکی خراپە، بەڵام کورتکردنەوەی دەسەڵات لە دەسەڵاتی سیاسییدا نیشانەی هەژاریی مەعریفییانە، بەو پێیەی دەسەڵاتی سیاسیی تەنیا یەک دیوی دەسەڵاتە، یان یەک تاکە دەسەڵاتە لەنێو کۆی دەسەڵاتەکانی تردا.

کەمترین رەشنبیرمان هەیە خۆیان بدەن لە قەرەی رەخنەگرتن لە دەسەڵاتی ئاینیی و دەسەڵاتی کولتووری خێلەکیانە و کەی دەسەڵاتە نارەمزیەکانی تر. بەزمانەکی تر ئەم گوزارەیە تەرح دەکەین و دەڵێین چوونکە رەشنبیرانی ئەمە پاشخانی بیرکردنەوەیان حزبیی و سیاسییە تەنها دەتوانن رەخنەی سیاسیی و حزبیی بگرن، ئەم دیاردەیەش بەیەک ئاست دەبینرێت لای رەشنبیرانی سەر بەدەسەڵات و ئەنتی دەسەڵاتەوە.

رەشنبیرانی ئەمە زۆرینەیان سروشتەکی قەحپەییان هەیە، دەمەوێ پێش ئەوەی بەسەرمدا تێپەڕێت ئەوە روون بکەمەوە زاراوەی “قەحپە” لە هزرینی مندا رەهەندەکی سێکسوالێتی نییە، ئەو ژنە قوربانیانە ناگرێتەوە ناچارن بەهۆی بارودۆخی ئابوورییەوە لەشی خۆیان لە بازاڕی بەویژدانی سەرمایەدارییدا بۆ چەند دۆلارێک بفرۆشن. ئینجا دێمە سەر کرۆکی مەبەست و بەکورتی ئەوە دەڵێم زۆرینەی رەشنبیرانی ئەمە سرووشتەکی قەحپانەیان هەیە و بە فۆرمەکی نمایشکارانە روانگەکانیان دەخەنە روو، چوون دوو جۆر ئیلێتی رەشنبیریی دروستبووە یەکەکیان بەو جۆرە نمایش دەکات سەرنجی دەسەڵاتی سیاسیی بەلای خۆیدا راکێشێت لە پەناوی بەخششەکی چەوردا، لە بەرانبەر ئەمەدا نوخبەیەکی تری پۆپۆلیست و سۆزانی هەیە دڵداریی لەگەڵ سۆز و هەستی جەماوەر دەکات “ئەو جەماوەرەی گۆستاف لۆبۆن بەروونی پێناسەی دەکات و پێیوایە سرووشتەکی سۆزانیانەی هەیە”، ئەم ئیلێتییە بەشێوەی قەحپانە کار لەسەر راکێشانی سەرنجی جەماوەری گێل دەکات بەلای خۆیدا، بەمەش دەسەڵاتەکی بەرفرە بۆ خۆی پەیدا دەکات “بەگوومان دەسەڵاتی مەعنەویی و هەژموونگەرایی”، رەشنبیرانی راستەقینە ئەوانەن کەوتوونەتە نێوان ئەو دوو فۆرمە لە رەشنبیر و سەرقاڵی کاری خۆیانن لە کێڵگە هزریی و مەعریفییەکەدا.

ئەو تەرزە رەشنبیرە سۆزانییە زیاد لەهەر شتێک پێویستی بە شاشە و مارکێتینە، تاکوو بتوانێت خۆی وەک فریادڕەس نیشان بدات، لە کاتێکدا چەمکی فریادڕەس لە سترەکتەرەوە بارگاوییە بەرۆحی ئاینیی. جیا لەمەش خوازیارە خۆی وەک قارەمانەکی ئەفسووناویی لە ئەندێشەی زۆرینەدا سکێچ دەکات. “محەمەد تەها حوسەین” زۆر بە باشی ئەم نەخۆشییە روون دەکاتەوە، کاتێک دەنووسێت: رەشنبیر ئەو خودە نییە دوای ئەوەی لە کردەی بیرکردنەوەدا توانی کاریگەر بێ لە کۆمەڵگەدا فۆرمی ژیانی دیکەی هەم بۆ خۆی هەم بۆ تاکەکانی دیکە فەراهەم کرد، ئیدی ببێ بە میتامرۆڤ و بەسەر ئەوانی دیکەدا ببێ بە کەڵەگا.. لەو ساتەوەختانەی رەشنبیر یان وردتر بڵێین خودی بیرکەرەوە ئەو حەقی بیرکردنەوەیە تەنها بۆ خۆی قۆرخ دەکات و بوار بە ئەم ئامادەگییە ئیلاهییە ناڕەخسێنێ، ئەوا هەمان ئەو کۆمپرادۆر و دەرەبەگ و

سەرمایەدارییە کە هەرچی سامان هەیە بەهی خۆی دەزانێ و نایەوێ کەسی تر لێی سوودمەند بێت. بەمانا هەمان ئەو وێنە سەرەتایی و ئارچیتایپە یەنگیەیە کە لە سەرەتای مێژووەوە چووەتە ناخی یەک بە یەکمان و هەمیشە ئاگا یان نائاگا لەمان وەدیار دەکەوێتەوە. ئەو ئارچیتایپە یەنگیە رەک باوکەکەی فرۆیدە کە لە هەزی یەکەمی مرۆڤایەتیدا یەکەم پیاو بووە و هەرچی حەز و شەهوەت و سامان هەبووە بە رەوای خۆی زانیوە و نەیهێشتووە کەس لێی بخوات خۆی نەبێ.

ئەو مودیلە رۆشنبیرە “بەتەمەر”ییەی لەکوردستان باڵا بووە و خۆی بە توخمێکی بنەڕەتی بینای کۆمەڵایەتی و گەرووی زوڵاڵی هەموو چین و توێژە کۆمەڵایەتییەکان هەژمار دەکات، هەموو وزەی رۆشنبیریی و جەستەیی خودی خۆی تەرخانکردووە بە داتاشینی وێنایەکی تەوتەمی و کەڵەگایانە بە خۆی، هەمیشە چاوی لەوەیە ئەتۆریتە و پێگە و دەسترۆیشتوویی خۆی بەسەر سیاسییەکاندا بسەپێنێت، بە هێنانەدی ئەم نەرگسییەتە نامەشرووعەش بەردەوام پێویستی بە شاشەی تیڤی هەیە، تاکو بتوانێت لە یەک کاتدا وێنا ساختەکەی وەک پاڵەوانێکی وەهمی بگەیەنێتە هەموو ئەو چین و توێژانەی ئەو خۆی بە ویژدانیان دەزانێت. پێویستە ئەوەش بڵێم مەبەستم لەوە نییە نابێت رۆشنبیر سوود لە تەلەفزیۆن وەربگرێت، بە پێچەوانەوە مەبەستم لەوەیە خودی رۆشنبیری کورد ئەوەندەی تەلەفزیۆن و شاشەکان بە بە کاریزماکردنی خۆی بەکاردەبات، نیو هێندە بگرە هیچ نایەوێ بەرئەنجامێ فیکرییەکانی خۆی بگەیەنێت، چوونکە لە بنەڕەتەوە ئەمە کۆمەڵێک رۆشنبیرمان هەیە بیر ناکەنەوە، ئیدی چۆن بتوانن پەیامێک بگەیەنن؟. ئەمە رۆشنبیرمان نییە لە دەرەوەی ئەو تەزانەی وەک مەحفوزات دەرخیان کردووە، قسەیەکی تری پێ بێت!!. رۆشنبیرمان نییە، خۆی بێت و روئیای رؤونی خۆی هە بێت.

رۆشنبیرانی ئەمە خاوەنی هیچ بەرهەمێکی نوێ و زانستی نین، زیاتر قسەکەری سەر شاشەکانن، زۆرجار لەگەڵ بێژەرەکانی تیڤی جیاوازییەکی ئەوتۆ لە نێوانیاندا بەدی ناکرێت، چ لەرووی ئامادەگی لەسەر شاشەکان، چ لەرووی بیر و تەنانەت تۆنی دەنگیشەوە. بەرگریکردن لە مافی ئەوانیتر مانای ئەو گووتارە پۆپۆلیستی و دۆگمایە نییە رۆشنبیرانی ئەمە چ لە بەرەی دەسەڵات چ لە بەرەی بەرهەڵستکاران لە رێگەی شاشەی تیڤییەکانەوە سەرقاڵی موبیلیزەکردنین. ئەو رۆشنبیرە ئیعلامییانە زۆر جار ئاستی بیرکردنەوە و ورووژاندنیان زۆر لە خوار وتار و پرسیارە رۆژنامەوانەکانیشەوەیە. ئەم دیاردە نەگەتیڤە وەنەبێ تەنها لەدنیای ئەمەی کورددا بوونی هەبێ، بەڵکو ئەوە نەریتێکی باوی تێکڕای کۆمەڵگە دواکەوتووەکانی رۆژهەڵاتی نێوین و

جیهانی عەرەبی و ئیسلامییە کە رۆشنبیرەکانی لە بری هەڵهێنجانی فیکریی دەبنە شایەری سیاسیی، لە بری کارکردن لەبواری زانستیدا، دەبنە پاسەوانی ئایدۆلۆگییە سیاسییەکان، لە بری هەنگاونان بە ئایندە، سەرقاڵی بەرهەمهێنانەوەی ئەو کەلەپوورە رۆشنبیرییەن کە لە مۆزەخانەکانی مێژوو هەڵگیراون.

یەکێک لە ترسناکترین سیما ترسناکەکانی ئەم تایپە لە رۆشنبیر دوانە بەناوی هەقیقەتەوە، ئەوە نەریتی نازی و فاشیستەکانی سەرەتای سەدەی بیستەم و هەموو ئایدۆلۆگییە تۆتالیتارەکانی دنیایە. ئەوە ستالینیزمە و هەمان ئەو تەرزەیە کە لەسەر سترەکتەری “ئەوەی لەگەڵم نەبێت ناراستە” بیناکراوە. مەولانای رۆمی بەر لە چەند سەدە وتی “هەقیقەت ئاوێنەیەک بوو شکا”! هەر کەسەو پارچەیەک لەو ئاوێنەی هەڵگرتەوە، هەر کەسە تەنیا لە پارچەیەکی شکاوی ئەو ئاوێنەدا هەقیقەتەکانی خۆی دەبینێت، ئەم هەمان ئەو بیردۆزەیە تیۆری نسبیی ئەنشتاین لە سەدەی بیستەمدا پێی دەگات و جەخت لەسەر ئەوە دەکاتەوە هەرچی هەبووە لە کەوندا بوونێکی رێژەیی هەیە نەک رەها، هەروەک یاسا فیزیکییەکەش پەیداگریی لەسەر دەکات “هەموو ماددەیەک لە دۆخی ئاسایدا هاوبەرگەیە و پێکهاتووە لە بارگەی موجەب و سالب”. پێموایە فەیلەسووفە پۆست مودێرنەکان تازە ئەم گەوهەرە دەدۆزنەوە و بەمان باس دەکەن. دەمەوێ بڵێم ئەوانەی بەناوی هەقیقەتەوە دەدوێن، کوشندەترین زیان لە رێژەییبوونی هەقیقەت دەدەن، چوونکە هەقیقەت شتێک نییە بە رەهایی لای کەسێک یان بیروباوەڕێک چە بووبێتەوە، لە سەنگەی ئەوەی هەقیقەت وەک ئاردی نەو دەک وایە و هەر کەسێک دەتوانێت چنگێکی لە هەڵگرێتەوە بە خۆی و خاشاکیشەوە. لە بەداخەوە ئەو رۆشنبیرە کوردانەی لە شاشەکانەوە دەیانبینین بەناوی هەقیقەتەوە لاقەی جوانی هەموو شتێک دەکەن چوونکە وا دەبینن مادام راستن، بۆیان هەیە هەموو شتێکی دەرەوەی خۆیان ناشرین بکەن.

خەونی بچووکی رۆشنبیرانی کورد

رۆشنبیرانی کورد هەروەک مێگەلەکە سەیری رووداوەکان دەکەن، بە زمانی ئاسایی عەوام دەپەیڤن، بە مێشکی زۆرینە بیر دەکەنەوە، لەناو نەریتە کۆمەڵایەتییەکاندا نغرۆ بوون، قسەیان لەسەر زۆر شت هەیە، بەڵام بیریان لە هیچ نەکردەتەوە، خەون بە گۆڕینەوە دەبینن ئامڕاز و کەرەستەکانی گۆڕین شک نابەن و ناتوانن بیدۆزنەوە، رۆشنبیری ئەمە قسەنووس و یاریکەرن لەگەڵ عاتیفەی گشتیی، هەموو پڕۆژە رۆشنبیرییەکانیان ناچێتە دەرەوەی جیهانبینی سیاسیی و فیکریی باو، هەر بۆیە رۆشنبیری کورد خەونی بچووکە لەو دنیا گەورەیەدا. بەهۆی ئەوەی رووبەر و مەدای بیرکردنەوەی سنووردارە،

با ئەو ڕۆشنبیرە لە دنیای شارستانی ڕۆژئاواشدا بژیت و لە نزیکەوە بەر فینۆمینەکانی دیموکراسی پلورالی کەوتبێت، بەڵام هێشتا لە کوێرە دێیەکی کوردستاندا دەژی و هزرینی لە چوارچێوەی ناوچەگەرییدایە و ناتوانێت سنووری ئەقڵی حزبییانە تێپەڕێنێت، نەک ناتوانێت گەردوونیانە بیر بکاتەوە، بەڵکو دەست و پێ سپیترە لەوەی کوردستانیانەش بیر بکاتەوە. دیقەت بدەن زمانی ئەو ڕۆشنبیرەی دەم لە پۆست مودێرنە وەردەدات، لەگەڵ زمانی کادرە حزبییە نەخوێندەوارەکان هەریەک زمان و ناوەڕۆکە، بەڵام بە سینتاکس و گوزارەی لە یەک جوداوە، ناوەڕۆک هەر یەک ناوەڕۆکی کۆنە، بەڵام هەر ڕۆژەی لە فۆرمەکی تازەدا تیەڕیزە دەکرێت و زاراوەکانی دەگۆڕێن و پۆشاکی تازەیان بۆ بەردا دەکرێت.
ڕۆشنبیری کورد پاشکۆی سیاسەتە، یان وردتر بڵێن پاشکۆی حزبە، مەرج نییە لە رووی ئۆرگانییەوە تاکی ڕۆشنبیر لە حزبێکی سیاسییدا سازمان درابێت، بەڵام ئەو زیهنییەتی بیری پێدەکاتەوە هەمان ئەو زیهنییەتەیە حزبەکان وەک گووتاری سیاسیی خۆیان قبوڵیان کردووە و تەرویجی بۆ دەکەن. ئەگەر بچینەوە سەر نموونە بۆ ڕوونکردنەوەی بابەتەکەمان ڕەنگە کەمێکی باشمان بکات. لێرەدا دەخوازم جیابوونەوەی باڵی مەکتەبی سیاسیی پارتی لە باڵی سەرۆکی پارتی “جیابوونەوەی جەلالی لە مەلایی” لە ساڵی 1964دا بکەمە سەمپڵێک، وەک دەبینین گووتاری ئەو باڵە گووتارێکی چەپی ماویی بووە، هەموو کایەی ڕۆشنبیریی کوردیی لە ئاستی تاک و تەرا نەبێت، با دەدەنەوە بەلای باڵی مەکتەبی سیاسییدا، دەیانەوێ پاساوی فیکریی بۆ ئەو دوو کەرتبوونە بدۆزنەوە لە ریزەکانی شۆڕشدا، لە باڵی مەکتەبی سیاسیی بایدایەوە بەلای دەوڵەتی داگیرکەری عێراقدا، ئەمە بۆ ڕۆشنبیرانی ئەودەم و ئەستاش نەبووە شەک، بەڵکو هەر ئەو ستراتیژەی ئەوسایە هەرجارەی لە بەرگێکدا خۆی مانیفێست دەکات و ڕۆشنبیرانیش وەک ئەسپ عەرەبانەی ئەو بزووتنەوە سیاسییە رادەکێشن.
ئەو نموونەی لای سەرەوە پێماندەڵێت، خەونی ڕۆشنبیرانی کورد لانیکەم لە باشوور، چەند بچووکە، چوونکە بەشێکی لاوەکییە لە ململانەی سیاسیی، ئەگەرنا ئەنتجلنیسیای کورد نەیتوانییوە گووتارێکی ڕۆشنبیریی سەربەخۆ لە دەرەوەی هەژموونی کونزەرڤاتیڤانەی حزبەکان بە خەونی گەورە و ئاگایی فیکرییەوە فۆرمەڵە بکات، بەو هۆیەی کارەکتەری ڕۆشنبیر لە هەمان کاتدا کارەکتەرێکی سیاسیی و چالاکوانی ململانێ حزبییەکانە و ناتوانێت لەودیو تەلبەندەکانی حزب و گووتارە حزبییەکانەوە خۆی ببینێتەوە. کێشەم لەگەڵ ئەوانە نییە بە ئاشکرا بوونەتە ئاژیتاتەری حزبەکان، ئەمانە دەتوانین بە ڕۆشنبیری حزبی ناودەریان بکەین، بەڵام کێشەکە لێرەدایە ئەو گروپ و تاکە

ڕۆشنبیرانەی بەناوی بێلایەنی و سەربەخۆییەوە هاتوونەتە نێو گۆڕەپانەکە هەندێک بە ئاگایی بوونەتە بەشێک لە ئەجیندای حزبی و هەندێک تریش بە دیفاکتۆ و نائاگایی کەوتوونەتە نێو ئەو واقیعەکەوە کە تەرەفداریی بۆ لایەنێکی سیاسیی دیاریکراو بکەن، ئیدی بەم حاڵەوە دەبێت خوێنی گەورەی ڕۆشنبیرانی کورد چی بێت؟ هەرچەند دەمەوێ ئەوەش ئیزافە بکەم هیچ گشتاندنێکم پێ ڕاست نییە و لێرەدا نامەوێ گشتاندن بکەم، بەڵکو لەسەر زۆرینە قسە دەکەم،ـ لانیکەم ئەو زۆرینەیەی مەیدانەکەیان بەدەستە.
لەوە کارەساتبارتر ئەوەیە، خوێنی بەشێکی بەرفرەی ڕۆشنبیران هەندە بچووک بۆتەوە، مۆبیلیزەی گەمژەیی دەکەن، لە ڕێی دنەدان و هاندان و ختووکەدانی هەستی ناوچەگەریی و شارچێتی هاووڵاتییان، یان دروستکردنی وێنەیەکی زەینی بۆ شەیتانی سیاسیی کە هەموو کەموکوڕیی و نەهامەتییەکان بخرێتە ئەستۆی ئەو ئەهریمەنە، ئەمە ئیقتباسە لە ڕۆشنبیریی دواکەوتووی عەرەبەکان، کە بارگاوییە بە ڕۆحی ئاینی و کولتووری بەداوەت، ئاخر عەرەبەکان هەموو ریفۆرمێکی سیاسیی و ئابووری و کولتووریان بیر بردۆتەوە، هەمیشە کاردەکەن لەسەر داتاشینی دوژمنێکی وەهمی و تەخکردنەوەی تیۆری موئامەرە، بۆ ئەم مەبەستە شەیتانێکی گەورەیان هەڵبژاردووە تا رک و کینەی خۆیانی تێدا خاڵی بکەنەوە ئەویش دەوڵەتی ئیسرائیلە و زایۆنیزمە. ئەم بیردۆزە بەشێوەیەکی تر وەک نەخۆشی کەلێرا گواستراوەتەوە نێو کایەی ڕۆشنبیریی کوردیی بەتایبەت لە باشوور چوونکە ژێدەری بیرکردنەوەمان ئەو ڕۆشنبیرییە عەرەبییە ئیسلامییەیە هەنووکە دنیای عەرەبی کردۆتە دۆزەخی سەر زەوی، بەڵام تاکە جیاوازیی لەنێوان شەیتانی گەورەی نێو ڕۆشنبیریی عەرەب لەگەڵ شەیتانی گەورەی ڕۆشنبیریی کوردیی، لەوەدایە شەیتان لای عەرەب بێگانەیە، بەڵام شەیتانەکەی ئێمە خزمانییە و هەر خودی خزمانین!!.
ئەگەر بگەڕێینەوە بۆ ناونیشانی بابەتەکە و باس لە خوێنی ڕۆشنبیری کورد بکەین، پێویستە ئەمجارە لە چەند پرسیارەکەوە دەست پێبکەین، وەکوو: ئایا ڕۆشنبیری کورد ڕۆڵی چی بووە لە گەشەکردنی پڕۆژەیەکی فیکریی لە کوردستاندا؟ ئەزموونی ڕۆشنبیران جگە لە نەوەیەکی سەرگەردان و خاڵی لە ئینتیما و بێ ئاسۆ و ڕەشبین و پووچگەرا چیتری بەرهەم هێناوە؟. ڕۆشنبیری کورد چی فۆرمەڵە کردووە بۆ رزگارکردنی ئەقڵی کوردیی لە خەتەی نەریتی ئاینیی وشکهەڵاتوو یان خەیاڵدانی هۆزگەرایی و خێڵەکی؟. ئەجیندای ڕۆشنبیری کورد چی بووە لە راستای گۆڕینی پەروەردەی کۆمەڵایەتی و بیناکردنەوەی کەسێتی تێکشکاو و پاسیفی تاکی کورد؟. پڕۆژەی ڕۆشنبیرانی کورد چی بووە بۆ پێناسەکردنەوەی چەمکەکانی ژیان کە تەبا و کۆک بێت لەگەڵ

ڕۆحی سەردەم؟. ڕۆشنبیرانی کورد چییان ئامادە کردووە وەک تیۆر بۆ فەلسەفەی حکومڕانیکردن و دەوڵەتداریی؟. تیۆرییەکانی ڕۆشنبیرانی ئەمە چین بۆ بەگژاچوونەوەی دیاردەی گەندەڵی ئیداریی و ئابووری؟. پڕۆژەی ڕۆشنبیرانی کورد چی بووە بۆ گۆڕینی سیستمی پەروەردە و پێشخستنی قوتابخانەکان و بەرزکردنەوەی ئاستی هۆشیاریی؟. پڕۆژەی تیۆریی ڕۆشنبیرانی ئەمە چی بووە لە راستای هۆشیاریی جەندەریی و سێکسیی؟. پڕۆژەی ڕۆشنبیرانی کورد چی بووە بۆ یەکسانی ڕەگەزیی و گۆڕینی ئەو خەیاڵدانەی ژن وەک سەرچاوەی لەززەت بۆ پیاو سەیر دەکات؟؟.

من لێرە وەڵامی ئەو پرسیارانەم دەوێ نەک ئەو قسە باق و بریقانەی ڕۆشنبیرانی ئەمە فێری بوون و تووتی ئاسا دەیڵێنەوە؟ باسی دروشمبازیی ناکەم بەڵکو باسی پڕۆژەی فیکریی دەکەم. ئەگەر ڕۆشنبیرانی ئەمە دنیای کوردییان نەخوێندەتەوە و بیریان لە کێشەکانی ناوی نەکردەتەوە، تەنیا یەک کێشە ببینن کە کێشەی سیاسییە ئەوە دەبێت ڕەنگە بدەن بەڵام خەونی بچووکە. گەرەکمە ئەوەش تەنپێڕە لەبارەی کێشەی سیاسییەوە، لای من ئەو فۆرمە لە سیاسەت کە لە دنیای کوردییدا هەیە، نەک شایانی ڕەخنەلێگرتنە بەڵکو دەبێت بگۆڕدرێت، بەڵام ئەم گۆڕینە تەنیا ئەو شێوازە لینینییەی گۆڕینی قووچەکی فەرمانڕەوا نییە، بەڵکو لە پێشدا گۆڕینی خەیاڵدانی سیاسییە، ئەمەش کاری ڕۆژ و دوو ڕۆژ نییە، بەڵکو پرۆسەیەکی هەمەلایەنەی درێژخایەنە و پێویستە بە ئەو گۆڕینە گرنگە دەست بە زۆر بابەتی هەستیاری تر ببەین کە ئەویش پەیوەندیی بە پەروەردەی کۆمەڵایەتی و ئاینی و خێڵەکیی ئێمەوە هەیە وەک کورد، بۆ ئەم گۆڕینە لە خەیاڵدانی تاکدا و دروستکردنی تاکێکی کوردیی ساغڵەم لە رووی دنیابینییەوە، مومکین نییە ئەو گۆڕینە کودەتائامێزی قووچەکی سیاسیی هیچ بەروبوومێکی هەبێت، بە پێچەوانە بۆ فیڕۆدانی وزەی نەوەیەکە و تێکشکاندنی خەونی زێرینەشە.

وتەی داخستن

وەک هەموو بوار و کایەکانی تری ژیان، کایەی رووناکبیریی کوردیی لەسەرگەردانی و تراژیدیایەکی مەزندایە، ڕەنگە بەشێکی زۆریش لە سەرگەردانییە سیاسیی و کولتووریی و فەرهەنگییەکانیش راستەوخۆ پەیوەندییان هەبێت بەو سەرگەردانییە ڕۆشنبیرییەی هەنووکە لە ئارادایە، لێرەدا دەبێت ڕۆشنبیر بە ئەرکی خۆی هەڵستێت و کارەکەی خۆی بەدروستی بناسێت، تاکو ڕۆشنبیر پانتایی کاری خۆی کە بەرهەمهێنانی مەعریفە و بیرە، جودا نەکاتەوە لە پانتایی کاری سیاسەتمەدار و ڕۆژنامەوانان، هیچ شتێک ناتوانێت ببێتە مایەی دڵخۆشی لە بواری پێشکەوتن و گەڕان لە دۆخێکەوە بۆ دۆخێکی تر.

تاکوو ڕۆشنبیری ئەمڕۆ سەرقاڵی گەمەکانی سیاسەت و حزبایەتی بێت، هەلومەرجەکانی کۆمەڵگە لە بری هەنگاوێک بە پێشەوە لینین وتەنی دوو هەنگاو بۆ دواوە دەبات. ئەرکی ڕۆشنبیرە پێش هەر کارێکی تر چالاکی لە کایەی خۆیدا بکات، بەمانایەکی تر ڕۆشنبیر دەبێت لەوە حاڵی بێت نە گیڤارایە و نە مارتن لۆسەر کینگ، بەڵکو ئەو دەکرێت لە بواری فیکر و ڕەخنەی مەعریفیدا بەشداریی بکات لە پرۆسەی گەشەکاریی و لە پێشنیارەشدا گۆڕینی عەقڵییەت و جیهانبینی تاک و گۆڕینی شێوەی بیرکردنەوەی کۆنسەرڤاتیڤی کۆمەڵگە و گۆڕینی فۆرمی کلاسیکی کردەی سیاسیی.

کاتی ئەوەیە ڕۆشنبیرانی ئەمڕۆ، بەرلەوەی سیاسەت و توخمە ڕەنگاورەنگەکانی کولتوور بخەنە ژێر نەشتەری ڕەخنەکانیانەوە، هاوزەمان چاوخشاندنەوەیەکیش بکەن بەسەر شێوازی کاری خۆیان؟ پێویستە ڕۆشنبیران هەڵسەنگاندنێک بکەن کە خەریکە لە ماکینەی بەرهەمهێنانی هزری نوێوە دەبنە ماکینەی بەرهەمهێنانی هەجو و جنێوی نوێ؟ پێویستە ببینن دوای بیست و شەش ساڵ پاش راپەڕین گەشەکاریی پۆزەتیڤ لە هیچ یەکێک لە بوارەکانی رامیاریی و ئابووری و کولتووریدا روونەداوە،! ئەمەش ئەگەر لەسەرێکەوە نیشانەی ئەوە بێت دەسەڵاتەکی فاشیلمان هەبووە بەدرێژایی دوو دەیە و نیو، لە ڕەهەندێکی ترەوە نیشانەی تەمبەڵی ڕۆشنبیران بووە لە تەرح و داهێنانی فیکریدا، چوونکە ئەمە شاهیدین لەسەر تایپێک لە ڕۆشنبیریی بە داتاشینی وێنایەکی دزێو و جنێوئاسای کارەکتەرە سیاسییەکان “نەک سیستمی سیاسیی” خۆی لە هەر چەشنە تیۆریزەیەک دزیوەتەوە، بەو مانایەی تەنیا بە شێواز و ئەدەبیاتی سیاسیی شەڕی لەگەڵ دەسەڵات یان حزبەکان کردووە، ئیدی ئاگای لە بوارەکانی تری ژێرخانی فیکریی کۆمەڵگە نەماوە، ئاگای لە گووتاری ئاینی و تەخبوونەوەی مەیلی ئیسلامیی کۆمەڵەی کوردەواریی نەماوە، ئاگای لە ئیسلامییەکان نەماوە بە هەموو ڕێگاکانی سەرقاڵی موبیلیزەن بە ئیسلامیزەکردنی کۆمەڵگەی کوردستان، ئەمە هەروەک ئەو نموونەیە وایە، نەخۆشێک دەردەدار بێت بە شێرپەنجەی پێست، بەڵام پزیشکەکان لە بری کیمیە تەراپی نەشتەرگەریی جوانکاریی پێستی بۆ ئەنجام بدەن.

پێش ئەوەی دوا قسەی خۆم لەم چاپتەرەدا دەکەم، ئەمەی کورد پێویستمان بە ڕۆشنبیرێکی جیددی وەک عەلی حەرب هەیە، کە برینێک بخاتە ئەو نەزعە ترسناک و خودسەرسامییەی ڕۆشنبیرانی ئەمڕۆوە. ئەو توانی ڕەخنەکان پێچەوانە بکاتەوە و شەقڵەکە بباتەوە نێو ماڵی خودی ڕۆشنبیران. کتێبە بەناوبانگەکەی “وەهمەکانی نوخبە یان ڕەخنە لە ڕۆشنبیر” توانی بەخێراییەکی بێوێنە ببێتە جێگەی مشتومڕ و ئیست

لەسەر گرتن. ئەو لە پاشکۆی کە تا چاپی کتێبەکەیدا، بەم جۆرە دەپەیڤێت "دان بەوەدا دەنێم من تەقەم لە ڕۆشنبیر کردووە، بە ئەندازەی ئەوەی هەنگاوم ناوە بۆ کردنەوەی مەلەفی ڕۆشنبیران بەرووی ڕەخنە و لێپێچینەوەدا. بەو مانایەی کارم بە لەقکردنی بەوا ڕەنگ داکوتراوەکان کردووە، بە ئەندازەی ئەوەی هەوڵم داوە، جە بەکێشەکە لێژ بکەم و سەرلەنوێ پرسیارەکان فۆرمەڵە بکەمەوە و تیشک بخەمە سەر ئەو شوێنانەی کرابوونە دەرەوەی چوارچێوەی بیرکردنەوە بە ئەندازەی باسکردنی پەیوەندییە نادیموکراتییەکان و هەڵسوکەوتە تاریکبینەکانی ناو کەرتی ڕۆشنبیریی و نێوان دەستەبژێرەکان، ئەمەش وای لێکردم ئەولەویەتەکان ژێراوژوور بکەم و ئاڕاستەی ڕەخنە بگۆڕم. لە کاتێکدا ئیشی ڕەخنەگرتن لە رووی دەرەوە و واقیع بوو، تیرەکانی ڕەخنەم ئاڕاستەی ناوەوە کرد، واتە واقیعی ڕۆشنبیر لە رووی بیر و پراکتیک، یان گووتار و دامەزراوەوە".

نەبەتی ئەوەیە ڕۆشنبیر رووی ڕەخنەکانی ئاڕاستەی ناوەوە بکات و دواتر کەی ئیشکالییەتە ریشەییەکانی خۆی چارەکرد، رووی ڕەخنە بگێڕێت و ئاڕاستەی دەرەوە و واقیعی بکات. ئەمە لە ئێستادا پێویستمان بە توێژێکی ئەکتیڤی رووناکبیریی هەیە، پرسیاری گەورە بکات، لە پێدراوە بچووکەکاندا بەهای گەورە بدۆزێتەوە، نەک چاوی لەسەر رووداوە گەورەکان بێت، لەو سۆنگەیەی کاری ڕۆشنبیریی ئیشێکی تاقیگەییە، هەروەک پیشەی پزیشکەکان وایە، دوای ناسین و دۆزینەوەی ڤایرۆسەکان، دەتوانیت دەرمانی لەناوبردنی ڤایرۆسەکە بدۆزیتەوە. ڕۆشنبیرانی ئێمە لەسەریانە ڤایرۆسەکانی گەندەڵی و لاوازیی کەسێتی تاکی کورد و خراپی ڕەوشتی سیاسیی و ئیداریی بدۆزنەوە لە تاقیگەکانی هزرین و لێکدانەوەی زانستیدا، پاشتر دۆزینەوەی دەرمان و پرۆسەی دەرمانکردنەکە ئاسانتر دێت بەدەستەوە. کۆمەڵگەی کوردیی دەیان دەردی کوشندەی هەیە، تەنیا دەردیش بەدکەڵکی ئاکاری سیاسییەکان نییە لە پرۆسەی حکومڕانیدا، بەڵام ئایا ڕۆشنبیران بەم جۆرە دەمێننەوە تاکو سەر یان نا؟ ئەمە ئەو پرسیارەیە وەڵامەکەی لە هەگبەکەی ئایندەدایە.

تێبینی: ئەم توێژینەوەیە چاپتەری پێنجەمی کتێبی "گووتاری پۆپۆلیستی و خەونی بچووکی ڕۆشنبیرانی کورد"ە کە لە سەرەتای ساڵی 2018 بە شێوەی کتێبی کاغەز لە ناوەوە و دەرەوەی وڵات بڵاوکرایەوە.

ئەوانەی کە هەمیشە قوربانی دەستی جەنگ و قەیرانەکانن ... زاهیر باهیر

کۆرۆنا کە قەیرانێکی ئابووریی قووڵی دروستکردووە و بریتانیا لە دوای ساڵی 1932 وە بەخۆیەوە نەبینوە هەر وەکو هەمو قەیرانەکانی دیکە زیاتر لە سەری کرێکاران و هەژاران و خەڵکانی ئاساییدا شکاوەتەوە و دەشکێتەوە. هەمیشەش لە قەیران و جەنگەکانا ئافرەتان و پیر و پەککەوتە و منداڵان لە ڕیزی پێشەوەی قوربانییەکانەوە بوون.
ئەمڕۆ لە بریتانیا و لەسەردەمی کۆرۆنەدا دیسانەوە زیاتر لە هەمووان ئافرەتانن کە پشکی شێری ئەم قوربانییە پێکدەهێنن نەك لەیەك لاوە بەڵکو لە زۆر لایەنەوە.
لە کاتێکدا کە یاسای یەکسانی لە کرێ و موچەدا لە بریتانیا لە 29/05/1970 بڕیاری لەسەردرا، دەبوایە ئەو بەشاییەی موچە یاخود کرێی کە لە نیوانی ڕەگەزیی پیاوان و ژناندا هەیە وردە وردە بنەبڕ بکردایە، کەچی پاش 50 ساڵ هێشتا لە زۆربەی شوێنەکانی سەرکاردا ئەو بەشاییە بە ڕێژەی لە سەدا 15 هەر ماوە.
لە قەیرانە داراییەکەی 2008 دا کە هەتا دەستپێکردنی کۆرۆنا-ش لە بریتانیا هەر بەردەوامبوو، لە سەدا 86 ی کارایی بڕینی بیمەکان و دەرکردنی کرێکاران لە کارەکانیان، لەسەری ژناندا شکایەوە.

هاتنی کۆرۆنا و قەیرانی ئابووریی بۆ دوایدا ئەوەشی کە لە 50 ساڵەی ڕابوردوودا کرا، لەوە دەکات گەر هەمووی لە دەست نەچێت ئەوە بەشی زۆری لە دەستبچێت.
ئەمڕۆ ئافرەتان لە بەشی باڕ و کەفی شۆپ و چێشتخانەکان و هۆتێلەکان و شوێنەکانی بەشی گەشتیاریی و هێڵەکانی فڕین و خزمەتگوزارییدا لە سەدا 67 کەی پیاوانی کرێکاران پێکدەهێنن، لە کاتێکدا کە کۆرۆناش ئەم بەشەی زۆر باش کوتاوە لەوە ناکات هەتا بەهاری ساڵی ئایندە، 2021 ، دۆخەکە بگەڕێتەوە باری ئاسایی، کەواتە لێرەشدا هەر ژنانن کە باجی گەورە دەدەن.
ژنان لە بەشەکانی باخچەی منداڵان و پەروەردە و تەندروستی و

بەتایبەتی دایەنگاکانا [ئاگابوون لە ساوایان و منداڵانی تەمەن بچوك] کاری سەرەکی دەکەن. هەر لەم بەشی ئاگابوون لە ساوایان و منداڵانی بچوك، ڕێژەی کارکردنی ژنان لە سەدا 97 . بەشێکی ئەمانەش کارەکانیان لەدەستدەچێت پاش ئەوەی کە دایکانی ئەو ساوا و منداڵانە لە کارەکانیان دەردەکرێن یاخود ناچاردەکرێن کە کارەکانیان بەجێبهێڵن ئەو کاتە خۆیان ئاگایان لە ساوایان و منداڵەکانیان دەبێت.
کولتوری خاوەنکار لە کەرتی تایبەتیی-دا ، نادەوڵەتیی، وایکردووە کەمتر ئافرەتانیان وەرگرتووە، کاتێکیش کە وەریشیان گرتوون بە پارەی کەمتر لە پیاوانی هاوڕێکاریان، بووە ، ئەویش لەبەر ئەوەی ئافرەتان بە حوکمی بوون بە دایك یا دیکبوونیان ئەگەریی لەسەر کار دواکەوتنیان هەیە ، دووگیان دەبن ، منداڵیان نەخۆش دەکەوێت ، توندووتیژییان بەرانبەر بەکاردەهێنرێت، هەموو ئەمانەش یانی بزربوونیان لەسەرکار و بەرهەمهێنانی کەم . لەم ساتە وەختەشدا باشترین بیانوو هەیە بۆ خاوەنکار کە ژنان لەسەر کار دەرکەن ، یاخود لە ئایندەدا وەریاننەگرن. بە گوێرەی ڕاپۆرتێکی نوێ، ساڵانە 54000 ئافرەت هەر بەو هۆکارانەوە لەسەر کارەکانیان دەردەکرێن.

توندوتیژی دژ بە ژنان لە بریتانیادا بووەتە شتێکی ئاسایی هەفتەی لە 2 بۆ 3 ئافرەت لە لایەن هاوژینەکانیانەوە، یاخود برادەرە کوڕەکانیانەوە یا لە لایەن کۆنە مێردو کۆنە بۆیفرێند و یا لە لایەن خێزانەکانیانەوە، دەکوژرێن .
لەم سەردەمی کۆرۆنایەشدا بەکارهێنانی توندوتیژی دژ بە ژنان لە هەموو وەختێك زیاتری کردوە. بە گوێرەی ڕاپۆرتێکی فەرمی ڕۆژی 09/04 لەو کاتەوەی کە کۆرۆنا دەستیپێکردوە ڕێژەی پەیوەندیکردنی ئافرەتان بە هێڵی هاوکاریی و کۆمەکپێکردنەوە سەبارەت بە تووندووتیژی کە بەرانبەریان بەکارهێنراوە، بە ڕێژەی لە سەدا 26.88 لەچاو پێشترا زیادیکردووە.
هەر بە گوێرەی ڕاپۆرتێکی دیکە لەوەتی کۆرۆنا هاتووە لە سەدا 47 ژنان کارەکانیان لەدەستداوە و لە سەدا 14ی دیکەیان نێرداراونەتە ماڵەوە بۆ موچەی لە سەدا 80 ی سەر کاریان ، بەڵام زەمانەتی گەڕانەوەیان بۆ سەر کارەکانیان کەمە.
لە سەدا 69 ئەوانەی کە کار دەکەن و موچەکەیان کەمە ژنانن، کە تەنها یەک لە دە کەسیان دەتوانن لە ماڵەوە کارەکانیان ئەنجامبدەن و ئەوانی دیکەیان کارەکانیان وەکو کاری پاککردنەوە و کار لە باڕ و دووکان و سوپەرمارکێت و شوێنەکانی دیکەدا و شەفەری پاس و کاری شەمەندەفەرەکانی سەر زەوی و ژێر زەوی ، دەبێت ڕۆژانە لەسەر کار

ئامادەبن ، ئا لەم بارەشدا کە لە ئەستادا لە بریتانیا شوێنەکانی سەرکار داخراون، بەشی زۆری ئەوانیش کاریان نییە.
ئەمانە هەمووی بەڵگەن کە قوربانییەکانی دەستی هاوردەکانی کۆرۆنا، بەشی هەرە زۆریان ئافرەتانن، بۆیە دەتوانین بڵێین کۆرۆنا ڕێسەکەی 50 ساڵە لەمەوبەری لە بریتانیا کردەوە بە خوریی.

Zaherbaher.com

زاهیر باهیر
30/05/2020

لە ستایشی بێدەنگی… نووسین: حەمە هیوا

ئەمرۆ لە جیهانی سێیەم شتێک بوونی نەماوە بە ناوی سانسۆر. هەموو شتەکان بەردەستن، ،هۆشیاری بوەتە قسەیەکی عەیبدار، لە هەمان کات ناجیدیەت بوەتە رەچکەیەکی کامڵ. پرسیارێک لێرە وجودی دەبێت: ئایە چ شتێک وا دەکات مرۆڤ لەم جیهانە فراوان و پڕ لە ژاوەژاوە، لەم گوزارەنەی کە لە بچوکترین کاڵا تا دەگاتە گەورەترین کاڵا بەردەستە، کەچی مرۆڤ خۆی وەک بونەوەرێکی ناجێگیر و نەشاز دێتە بەرچاوان؟
هەرچەندە وەڵامی ئەم پرسیارە یەک لایەنە نییە و سادەگی نییە، بەڵام من پێم وایە نەبوونی بێدەنگیە. دەبێت ئاماژە بەوە بکەم بێدەنگی بەو واتا ترادسیۆنیە نا، کە هەمووان لێی تێگەشتون. هەنووکە دونیا لەوانلەوە لە گۆڕان، وەلە گۆڕانکاریەکان لەو ئاستەدا نین، شایەنی دڵشادی و بنیادنانی جێگیری بن، بەڵام لەگەڵ ئەو نەگەتیڤیەدا ناتوانین نەفی لێ بکەین. ئەمرۆ هەم جیهان و هەم مرۆڤ پێویستیان بە بێدەنگیە. بێدەنگی لە پێناو ئاشتکردنەوەی تاک لەگەڵ خۆیدا. بێدەنگی لە پێناو هۆشیارکردنەوەی سەبەکت. بێدەنگی لە پێناو تێرامان لە قەیرانە ناوەکی و دەرەکیەکان. بێدەنگی لە پێناو بینینی گشت ئەو دیاردانەی، کە لەمرۆدا بونەتە مەتەیەک. هەرچەند ئەوانەی ئاماژەمان پێدا تەواوی گرفت و کێشەکانی ئەمرۆ نین، بەڵکو هۆکارگەلێکن کە

ئ□مر□ مر□قی وەک تۆڕێک گرتووە.لە تۆڕە کۆمەڵایەتیەکان رۆژانە دەیان و سەدان دیاردە دەبینین،کە هەریەکەو لە بوارێکدا خۆی دەبێنێتەوە.کەچی هەزارەها کەس بێ ئەوەی بچوکترین وێنا و تێگەشتنی بۆی ه□ بێت،لە بارەیەوە دەدوێت و بەو تێگەیشتنەی،کە خۆی هەڵگرێتی رای دەردەبرێت.ئەم جۆرە نا هۆشیاریە پەیوەندی نیە بە ناوچەی ئێمە،پەیوەست نیە تەنها بە رۆژهەڵاتی ناوڕاستەوە،بەڵکو ئەفسووس لە هەمو جێگایەکی ئەم جیهانە ناهۆشیاری بوەتە کەلتور،هاوکات مر□ق ب□بێ هیچ ویستێکی ئەپستمۆلۆجیانە پەیرەوی نا ئاگایی و نا هۆشیاری دەکات. فەیلەسوفێکی گەورەی ئەڵمانی دەڵێت:هەموو تێگەشتن و رێگا تاریکەکان،لە رێی بێدەنگیەوە بەدەر دەکەون.دەبێت ئێمە لە چۆنیەتی بێدەنگی تێ بگەین ،هاوکات لە کاتی بینینی وێن□ ت□□□خ و نارونەکانی زەمان فریو نەخۆین،بەڵکو لێیان ڕابمێنین و لە رێگای بێدەنگیەوە،گشت پەیام و تاریکیەکان ببینین.

شیعری کوردی لەخراپترین قۆناغی تەمەنیدا !… کاروان حەسەن سلێمان

لەسەرەتای سەرهەڵدان و دەستپێکردنی شیعرەوە لە ئەدەبی کوردیدا، کە لە باباتاهیری هەمەدانی یەوە(٩٣٧-١٠١٠)ی زاینییەوە ژیاوە، شیعری کوردی دەست پێدەکات تاکو ئەمڕۆ، واتا تەمەنی شیعری کوردی زیاتر لە(١٠٠٠) ساڵە و لەوماوە درێژەدا شیعری کوردی بەدەیان قوتابخانە و ڕێڕو و وێستگە و قۆناغدا تێپەڕیوە، بەڵام هیچ کات لەو قۆناغ و سەردەم و کاتانەدا وەک ئێستا بێ بایەخ و خراپ و بێ ناز نەبووە! ئەوەتا ڕۆژانەشیعر لە خاچ دەدرێ زیندەبەچاڵ دەکرێ ڕێسوا دەکرێ بە وشە و ڕستە و بەرهەمی کرچ و کاڵ، ڕۆژ نییە بەناوی شیعرەوە بابەتگەلێکی سواو بێ مانا بێ سەروبەر لەمیدیاکان لەڕۆژنامە و گ□قارەکان لە کتێبە بەناو دیوانەکان چاپ و بڵاو نەکرێنەوە. ئاخرشیعر ئەوەنییە دوو وشەو ڕستەی سەروادار ڕیزبکەیت و ناوی بنێی شیعر، ئاخر لەهەزار ساڵەی تەمەنی شیعرەوە شیعرنەبووە بێ ئیحساس و واتا و خاڵی لەهەست و سۆز، ئەی کەواتا ئەوهەموو بێ

سەروبەرییەی شیعر بۆ؟ زۆربەی ئەوبەناوشاعیرانەی ئێستادەنووسن بێ ئاگان لەیاسا و دەستوور و بنەماکانی
شیعر(عەرووز، کێش، سەروا، ڕیتمی ناوەوە، جو□ئ□ستاتیکیەکانی شیعر، هونەرەکانی ڕەوانبێژی، هاو واتایی و هتد...)

ئەگەرباسی شیعری کلاسیک بێ خۆ بۆ شیعری ئازادیش چەندین یاسا و دەستور و بنەما هەیە(ئاوازی ناوەوە، جوانیناسی، مانای قوڵ ، دەربڕینی زۆرترین مانا بەکەمترین وشە، ڕەوانبێژی وهونەرەکانی، ڕیتم و سەروای گونجاو لەشوێنی خۆی، جۆری بڕگە و چۆنییەتی دابەشکردنیان) بەڵام لەقۆناغی ئێستای شیعری کوردی زۆربەکەمی و بەحاڵ ئەویاسا و دەستور و کارانە لەشیعردا بەرجەستەدەبێ و دەبینرێن کەچی زۆری و بۆری و بێ سەروبەرییەکان لەشیعری کوردی لەقۆناغی ئێستادا هەروا زیاد دەبن و □□زانە دووبارە و دەبارە دەبنەوە، ئاخر ناکرێ تۆ شارەزاییەکی سەرپێیێت هەبێ و دەست بکەیتەقەڵە و بەوشە بڕشێیتەوە و بەخۆت بڵێی شاعیر و وشە بێ مانا و کرچ و کاڵەکانیش بەشیعر هەژمار بکەی، ناکرێ پاشخانێکی قوڵت نەبێ لەناسین و خویندنەوەی شیعری شاعیرانی کلاسیک و نوێبوونەوەی شیعری کوردی و نەناسینی (باباتاهیر و مەلای پەرێشان و مەلای جەزیری و نالی) بەخۆشت بڵێی شاعیرئاخر ئەوچوارە شۆڕەسواری شیعری کوردین و بناغەدانەر و بنیاتی شیعری کوردی لەدەست ئەمانەبووە و گەیشتووەتە ئەمڕۆ ، ئیترچۆن خۆت دەخەیتە ژێر ئەوبارە قورسە و وشە و ڕستە و کۆمەڵێک شتی بێ واتا دەڕژێنییە سەرکاغەز و پێشیدەڵێی شیعر و خۆشت بەشاعیر دەناسێنی. لەلایەکی تر نازانم چۆن وەزارەتی ڕۆشنبیری ڕێگادەدا ئەوهەموو بێ سەروبەریە لەبواری شیعر دا چاپ و بڵاوبکاتەوە؟ ئاخرشیعر هەر وشەڕیزکردن و دروست کردنی سەروایێک نییە بۆ ڕازاندنەوەو ڕێک کردنی ڕوخساری شیعرەکە؟

شیعرئەبێ ئیحساس بێ بتجوڵێنێ ناخت ئاودا، بیروهزرت بجوڵێنێ و وا بەستەی خۆت بکات لەمانا و زانیاری و چێژ و لەززەتدا، ناڵێین هیچ بەرهه□مێک باش نییە و هەمووی زەربی سفر بکەین بەڵکو گەنجی وامان هەیە بەجوانی و سەلیقەی باش و ڕۆشنبیری چاک لەخزمەت شیعرەبەکلاسیک و شیعری ئازادەوە، بەڵام بڕواتان□ ب□شی هەرەزۆری بەناو شیعرەکانی قۆناغی ئێستای شیعری کوردی بریتییە لە دەردەدڵ و هیچ پەیوەندی بەشیعرەوە نییە. ئەوەتا(وشەڕیزکردن لەفۆڕمی شیعریان شیعری وشەڕیزکردن ب□ تەدیاریدەیەکی هاوچەرخ)(١)لەئەدەبی کوردی. لەلایەکی تر شیعر پێویستە چێژببەخشێ ئاخر جیاوازی نێوان قسەی ئاسایی و شیعر چییە ئەگەر چێژی نەبەخشی ؟ ئەو وشانەی کەتۆ پێیان

دەڵێی شیعر هەروەک ڕیچار دهەڵ ئەڵێ: شیعر هونەرێکە مەبەستی ئەنجامدانی گەورەترین چێژبەخشینە بەگوێگر(٢) کەواتا هەمووئەو بەناو شیعر و بەرهەمانەی دوورن لەچێژ و مانا و واتا خاڵین لەشیعر و دەردەدڵێکی ئاساین و ناچنە چوارچێوەی بەرهەمی شیعرییەوە. ئەوەتا ڕۆژانە دەبینین کەهەندێ جار چەند دێڕێکی بێ مانا و بێ مەبەست بێ واتا دەبینین بە ئەوەی هەڵگری هیچ ئامانجێک بێ هەندێ جاریش چەند ڕستەیەکی بێ کەڵک.کەوابێ چۆن شیعری باش و چاک لەیەک جیادەکرێتەوە ئەبێ هانا بۆ ئەو وتەیەی (نیەس هاو) ببەین کەدەڵێ:شیعری باش تەمەنی درێژە و لەژیانی کەسانێکداچەند وشەیەکی پیرۆزی لەدڵدا هەڵگرتووە(٣) بەشیعری خراپیش پێچەوانەکەی ڕاستە.

کاروان حەسەن سلێمان ـ هەولێر

ـــــ (١)مرۆڤێکی تر،د.موحسین ئەحمەدعومەر، چاپی یەکەم٢٠١١ لاپەڕە(٣٧)

(٢)دەروازەی شیعرناسین،جمال حبیب الله،چاپی یەکەم ٢٠١٣لاپەڕە(١٨)

(٣)نیەس هاو،شیعر بۆ ترسنۆکەکان نییە،ئامادەکردن و وەرگێڕان:ئالان پێری،چاپی یەکەم ٢٠١٦لاپەڕە(٦١)

لە تووژەڵەوە بۆ مەریوان و لەوێشەوە بۆ بنکەی بەلەبزان … ئەحمەد رەجەب

وانەکانی ژیان

لە شەوی 12 ی تەموز بابی سەرباز ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی حزبی شیوعی عێراق وتی ئامادە بە بەیانی بەرەو هەورامان ئەتنێرین بۆ لای هاورێیانی سلێمانی لە بنکەی بەلە بزان و ئەبێ لە مەریوان پرسیاری ئەو شوێنە بکەیت و هەندێ رۆژنامەو بەیان و راگەیاندنەکانی حزبم پێچاوەتەوەو بیانبە لە دزێی برایانی پارتی دیموکراتی کوردستان ـ

عیراق بارەگایان هەیە و پێچراوەکە بدە بەوان و لە بەرەبەیانی
ڕۆژی 13/7/1979 بەرەو بێوران و سەردەشت ڕێگام گرتەبەرو لە سەردەشت لە کەبابخانەکەی عەڵی نانم خواردو چوومە گەراجی گواستنەوە (نەقلیات) و لە گەڵ چەند کەسێك سواری لاندروفەرێك بووین و، خەڵکەکە بە گەرمی باسی بارودۆخی کوردستان و پێشمەرگەو ئێرانیان ئەکردو منیش گوێگر بووم و یەکێك لە تەنیشتمەوە روویتێکردم و وتی برا بۆ بێدەنگی؟ و وتم بێدەنگی باشەو ئێمە یەکتر ناناسین و لە بانە لە یەك دائەبڕێن و ئیتر بوو بە وتی و وتم تا گەیشتینە بانەو هەریەك بەلایکدا چوو.
لە بانە بە ئۆتۆمبێلێکی جوان و قەشەنگ ساخت ایران ، واتە (دروستکراوی ئێران) و ناوەکەیم لە بیرچووەتەوەو بەرەو مەریوان کەوتینەرێ و بۆ ئێوارە گەیشتینە مەریوان و، پیاسەیەکی کورتم کردوکەبابخانەیەکم دۆزییەوەو نانم خواردو بە وەستاکەم وت کاکە ئوتێلێکی باش چۆن بدۆزمەوەو یەکسەر بەدەستی ئاماژەی کردو وتی : ئەوە باشترین ئۆتێلەو منیش چووم و، هەر لە دەرگاوە یەکێك بەرەورووم هات و وتی : کاکە شناسنامەکەت و، منیش پێم وت پێم نییەو کابرا هەڵچوو وتی ئەی بوو هاتویت بۆ ئێرە؟ وتم کاکە من لە سلێمانییەوە هاتووم و بەرەو هەورامان ئەڕۆم و خەڵکی ئێرە نیم و، لەو کاتەدا پیاوێك وتی کاکە وەرە بۆ لام و، چووم وداوای لێبووردنی کردو وتی دڵتەنگ مەبە ئەو هەرزەیە کورمەو، منیش وتم کاکە هیچ رووینەداوەو کێشە نییەو، پیاوەکە (کاکە) زۆر شتی پرسی لە بارەی رژێمی خوێنرێژی سەدام حسێن و حزبی بەعس و، لە کۆتاییدا وتی خەیرە بەرو هەورامان ئەڕۆن؟ وتم برایەکم پێشمەرگەیە ئەڕۆم بۆ سەردانی و، پیاوەکە قسەخۆش و زۆر بێڵ بوو پرسیاری زۆر کردو بە کورتی وەڵاممدایەوەو، کە زانی حەزم لە خەوەو هیلاکی ڕێگام بە کرێکاری ئوتێلەکەی وت جێیەکی باشی بۆ دابنێ و میوانی منە.
بەیانی زوو ڕۆژی 14 ی تەموز (جولی) 1979 لە خەو هەستام و ویستم بڕۆم خاوەن ئوتێلەکە وتی مەڕۆ دەرەوەو هێشتا زووەو ئەبێ پێکەوە نان بخۆین و، سفرەیەکی لە سەر مێزێك راخست و بە کاکڵەگوێزو هەنگوین و ماست وپەنیر رازاندەوەو لە نانخواردن بووینەوەو کاکە وتی براکەت پێشمەرگەی کێیە؟ وتم حزبی شیوعی و، کاکە بەبێ وەستان وتی کۆمۆنیستەکان خەڵکی باشن و، پرسی بۆچی لە هەورامانن؟ و لە کوێی هەورامانن؟ منیش لە وەڵامدانەوەکە دوورکەوتمەوەو وتم نازانم تەنها بە منیان وتووە لە بەڵە بزانن و، نزیك چاشتانگا سوپاسی کاکەم کرد بۆ میواندارییەتییەکەی و قسە خۆشەکانی وخواحافیزیمان لە یەکتر کردو لە ئوتێلەکە دەرچووم و بەرەو ئۆتۆمبێلەکانی دزلی – نەوسود ئەڕێیشتم لە پر دووسێ دەستدرێژی گوللە کراو، کەمێك وەستام

دەنگی تەقە زیادیکردو منیش بە پەلە گەرامەوە بۆ ئوتێلەکەو، کاکە یەکسەر بە پیرمەوە هات و وتی چێبووە؟ وتم نازانم دوو سێ دەسترێژ کراو و لە شوێنی خۆم وەستام و هێندە نواریم لە دەورو پشتم هیچ نەبوو ناچارگەرامەوە بۆ ئێرەو، کاکە چووە خوارەوەو تەقەکردن گەرمتر بوو لە پاش کاتژمێرێك کاکە گەرایەوەو هاتە سەرەوەو، وتی دانیشەو مەرێ شەر لە نێوان یەکێتی جوتیاران و تاقمی موفتی زادە گەرمەو، لە دەوروبەری نیوەرۆ تەقە وەستاو بیستم یەکێك بەناو (عەبە حەبیب) بەرپرسی تاقمی موفتی زادە سەر بە رژێمی ئێران کوژراوە.

نیوەرۆ نان و کەبابم خواردو سواری ماشین بووین و لە نزیك بێکەرە کۆمەڵێك چەکدار ماشینەکەیان راگرت و چەکدارێك هاتە پێشەوەو سەیری دەموچاومانی کردو بە منی وت کاکە شوناسنامەکەتم پێبدەو، وتم پێم نییەو شوفێرەکە وتی ئەم برایە خەڵکی ئەو دیوەو ئەوروات بۆ هەورامان و چەکدارەکە هیچی نەوت و زیاتر لێم وردبووەوەو وتی فەرمو برۆن و شۆفێرەکە وتی ئەگەر لە رێگا پرسیاریان لێکردی من وەڵام ئەدەمەوەو وتم باشەو، گەیشتینە دزڵی لە بن کەپرێك هەندی چەکدار زیتبوونەوەو بە یەکدەنگ وتیان هەرهەمووتان بێنە خوارەوەو یەك یەك دابەزین و، هاوکات زانیم ئەمانە برادرانی پارتین و نێرە هاتە سەر من و، چەکدارێك لێی پرسیم بۆ کوێ ئەرۆیت؟ و منیش پێچراوەکەم لە جانتاکەم دەرهێناو وتم بگرە ئەمە لە حزبی شیوعیەوە بۆتان هاتووەو، چەکدارەکە بانگی برایەکی تر کردو دیارە بەرپرسیان بوو داوای لێبوردنی کردو فەرمووو فەرموویەکی زۆرێکرد دابەزن پشوویەك بدەن، کاکەی شوفێر وتی درەنگەو برۆین باشترەو دزڵیمان بەجێهێشت و گەیشتینە سەرشاخ و، شاخەکە درێژەی زەنجیرەی شاخی سورین و ملەخورد بوو زۆر بڵندو دەشتی شارەزورو هەڵەبجەو هەورامان هەر هەموویان جوان و دڵفرێن دەرکەوتن و، لە بەر ئەوەی باری ماشێنەکە قورس بوو کاکەی شوفێر بە ئەسپایی ئۆتۆمبێلەکە گەیاندە شارێچکەی نەوسودو لە بەر ماڵێك وەستاو دوو پەری وەك گوڵەباغ و جوانی نەوسود هاتنەدەرەو بەخێرهاتنیان کردین و، بە زاراوی هەورامی لە گەڵ شوفێرەکە کەوتنە قسەکردن و یەکێکیان چووە ژوورەوەو ئاوی خواردنەوەی بۆمان هێناو ، لە کۆتاییدا شوفێرەکە وتی سوار بە با برۆین درەنگەو، دوو قۆڵی من و کاکەی شوفێر سەرەوخوار بووینەوە پردێکی بچکۆلە لە سەر رووبارێك بوو وپرسیارم کرد ئەم رووبارە ناوی چییە؟ کاکەی شوفێر وتی قوربان ئەو رووبارە سیروانەو ئێستا بە کناری ئەرۆین و، کاکە راستیکرد شۆربووینەوەو لە پاش ماوەیەك گەیشتینە دێیەك لە سەر رووباری سیروان بەداخەوە ناوەکەیم لە یادچووەو منی بردە ماڵیك وتی ئەم برایە ئەچێت بۆ

بەلەبزان بۆ لای هاورێیانی حزبی شیوعی و، ماڵەکە بەو شەوە مریشکیان سەربری و بەدەم قسەکردن و نانخواردن نیوەی شەومان تێپەراندو هیلاکی رێبووم و بە باشی نووستم و، بەیانی هەستام لە خەو دوو چەکدارم بینی و، خاوەن ماڵەکە وتی وەرە ئەمانە پێشمەرگەی خۆمانن و، لە میانی قسەکردن وتم پێشمەرگەی کێ لەم ناوچەیە هەیەو وتی ئێرە بە دەستی حزبی دیموکراتی ئێرانەو نان وچام خواردو خاوەن ماڵەکە تا دەرەوی دێ لە گەڵم هات و رێگایەکی پیشاندام وتی ئەم رێگایە بگرە ئەتباتە ناو بەلەبزان و، منیش ملی رێگام گرت و لە نیوەی شاخەکە هاوری بورهان ئەحمەد { هاورێ عەتا} م بینی و لە پاش چۆنی وچاکی وتی من ئەرۆم بۆ پاوەو تۆش کەمت ماوە سەرکەوە بۆ لای هاورێیان و، ئەو بەرەو خوار بووەو منیش بەرەو سەرەوەو گەیشتمە لای پیرەپیاویك وتم قوربان خاڵۆ کیان بەلەبزان زۆری ماوە، خاڵۆ پێکەنی وتی وەرە دانیشەو ئاوێك بخورەوو منیش دانیشتم وئاوم خواردەوەو خاڵۆ وتی ئێرە بەلەبزانەو پاش کەمێکیتر بۆ نانخواردن هەموو برادەران دێنە خوارەوە ئەگەر حەز ئەکەیت کەمە کەمە سەرکەوەو کەپرەکان ئەبینێت و، سەرکەوتم پۆل پۆل هاورێیانم دی و پێشوازییان لێکردم و هاورێیان کۆمەڵ کۆمەڵ دابەشکرابوون و من چوومە ئەو کۆمەڵەی هاوری حەمەکریم قەرەچەتانی { حەمە ساڵح}.

___ (ماویەتی)....

30/5/2020

ڤایرۆسی رەگەزپەرستی زۆر قێزەوەنترە لە کۆرۆنا ... رەزا شوان

ئەمریکا بە دروشمی بریقەدار هیچی نەهێشتۆتەوە، خۆی بە پێشەنگ و بە نموونەی ئازدای و دیموکراتی و دادپەروەری و یەکسانی و مافخوازی و جیاوازی نەکردنی نەژادی و فرەڕەنگی دەزانێت لە جیهاندا. بەڵام لە راستیدا ئەمانە راست و کرداری نین و تەنیا دروشم و قسەی رووتن. تا ئەمڕۆش رەگەزپەرستی و جیاوازی کردن لە

نەوان سپی پێست و ڕەش پێست، لە ئەمریکادا کاڵ نەبوونەتەوە. تا ئەمڕۆش بەشێک لە سپی پێستەکانی ئەمریکا، بە گومان و بە چاوێکی سووک و بە هاوڵاتیانی پلە دوو لە ڕەش پێستەکانی ئەمریکا دەڕوانن.
کارەساتی کوشتنی (جۆرج فلۆید) ی ڕەش پێستی ئەمریکی کە بە ڕەسەن ئەفریقییە، لە ڕۆژی دووشەممە (٢٥/ مای/٢٠٢٠) لە شاری (میناپۆلیس) لە ویلایەتی مینیسوتا لە ئەمریکا، بە ڕۆژی ڕووناک و لەسەر شەقامی سەرەکی و بە بەرچاوی خەڵکییەوە، ئەفسەری سپی پێستی ئەمریکی (دێریك شاوفین) کە چوار ئەفسەری پۆلیسی تریشی لەگەڵدا بوون، دوای ئەوەی بە تۆمەتی بڵاوکردنەوەی بیست دۆلاری ساختە، جۆرج فلۆید دەگرن، هەردوو دەستی لە دواوە پێکەوە کەلەپچە دەکەن. پۆلیسەکان لە بەردەمی ئۆتۆمبێلەکەیاندا جۆرج فلۆیدیان پاڵخست. ئەفسەری پۆلیس (دێریك شاوفین) زۆر بێویژدانانە و دڕندانە و نامەردانە، لە پێشا پێستانەکانی دوایش چۆکەکانی خستە سەر ملی (جۆرج فلۆید).
فلۆید هاواری کرد و لێی پاڕایەوە: "تکایە ناتوانم هەناسە بدەم" ئەو خەڵکییەی کە لەوێدا وەستابوون، زۆر داوایان لە دێریک شاوفین کرد کە وازی لێبهێنن و ئەشکەنجەی نەدەن. بەڵام بێ سوود بوو، دێریک گوێی لێنەگرتن و بە ماوەی پێنج خوولەک، چۆکەکانی لەسەر ملی جۆرج فلۆید لانەدا، تا هەناسەی وەستا و مرد.
یەکێک لەو کەسانەی کە لەو کاتەدا لەوێ بوو، بە ڤیدیۆی مۆبایلەکەی وێنەی ئەو دیمەنە دڵتەزێن و نامرۆییەی گرت، لە هەمان ڕۆژیشدا لە ئینتەرنێتدا بڵاوی کردەوە، کە ڕەشەکان و خەڵکی و چالاکوانان و داکۆکیکەرانی مافەکانی مرۆڤ ئەو گرتە ڤیدیۆیەیان بینی، لە ئەمریکا و لە هەموو جیهاندا، زۆر بە تووڕەیی و توندییەوە، شەرمەزار و پرۆتیستەی ئەو تاوانە ڕەگەزپەرستییەی ئەمریکایان کرد. تا ئەمڕۆش نەفرەت بارانی ئەمریکا دەکەن.
لە شاری (میناپۆلیس) دا، بە سەدان لە ڕەشەکان و بەشێکی زۆریش لە سپییەکانی ئەم شارە، خۆپیشاندانی ناڕەزایی و شەرمەزاری و پرۆتیستەکردنی کوشتنی جۆرج فلۆیدیان سازکرد و بە ئەوپەڕی توندی و تووڕەییەوە، ناڕەزایی خۆیان ڕاگەیاند و هێرشیان کردە سەر بنکەیەکی پۆلیسی شاری میناپۆلیس و سووتاندیان. ئەمریکا (٥٠٠) پۆلیسی نیشتمانییان ئەمریکی لە شەقامەکانی میناپۆلیسدا، بە بڵاوە پێکردنی خۆپیشاندەران بڵاوکردەوە، سەرەڕای ڕاگەیاندنی باری نائاسایی و قەدەغەکردنی هاتووچۆکردنیش، بەڵام خۆپیشاندانی پرۆتیستەکردنی کوشتنی جۆرج فلۆید، زیاتر تەشەنەی کرد و گەورەتر بوو، هەموو شارە گەورەکانی ئەمریکای گرتەوە تا بە شاری (واشنتۆن) ی پایتەخت و بەردەم (کۆشکی سپی) شەوە. تا ئەمڕۆش خۆپیشاندانەکان درێژەی هەیە. دۆناڵد ترامپی سەرۆکی ئەمریکا بە (ڕێگر) ناوی

خۆپیشاندەرانی برد و هەڕەشەی ناردنی سوپای کرد بۆ سەرکوتکردن و بڵاوەپێکردنیان، مافی ئەوەشی بە پۆلیس دا، گەر پێویستی کرد، تەقە لە خۆپیشاندەران بکەن.

(جۆرج فلۆید) کێیە؟ جۆرج فلۆید هاوڵاتییەکی ئەمریکی بە ڕەسەن ئەفریقییە، تەمەنی (٤٦) ساڵە، لە شاری (هیوستن) لە گەڕەکێکی سێیەمدا لەدایک بووە، گەڕەکەکە بە زۆری ڕەشەکانی لێ دەژین. جۆرج فلۆید قۆناغی خوێندنی ئامادەیی هەر لەم شارەدا تەواکرد. هاوسەرگیری کردووە و کچێکی شەش ساڵانی هەیە.. فلۆید لە تەمەنی هەرزەکاریی دا، ئەستێرەیەکی تۆپی پێی ئەمریکی بوو.. زۆر کەس بە (دێوه رووخوشەکە) ناویان دەبرد. هاوڕێیەکی کۆنی جۆرج فلۆید، کە ناوی (دونەڵ کوپەر) ە، ئەوەی دێتەوە یاد، کە چۆن جۆرج فلۆید، لە یارییەکانی تۆپی پێی ئەمریکادا، گەلێ لە دوای گۆڵی تۆماردەکرد و بەسەر هەمووواندا سەردەکەوت. ئەم هاوڕێیەی دەڵێ:" جۆرج فلۆید، کەسایەتییەکی هێمن ڕۆح سووک بوو".

هاوسەرەکەی جۆرج و منداڵەکەی لەگەڵ دایکیدا، هەر لە هیوستن دەژین. بەڵام هەر خۆی لەبەر بۆ کاری، رووی لە شاری (میناپۆلیس) کرد، بۆ ئەوەی کارێک بدۆزێتەوە و بژێوی خێزانەکەی دابین بکات. لەم شارەدا دوو کاری دەکرد، بە ڕۆژ شوفێری لۆری بوو. بە شەویش ڤاگت (پاسەوان) بوو لە ریستۆرانێکی لاتینی دا. خاوەنی ریستۆرانەکە دەڵێ:"جۆرج فلۆید هەمیشە رووخۆش و ئەسک سووک بوو، گەلێ هەڵوێستی باشی هەبوو. بە گەرمی سەمای دەکرد، بۆ ئەوەی خەڵکی بهێنێتە پێکەنین. من هەوڵم دا کە فێری سەمای بکەم، چونکە حەزی لە موزیکی لاتینی بوو. بەڵام نەمتوانی ئەوە بکەم، چونکە ئەو لە چاوی منەوە زۆر درێژ بوو"

ئەفسەرە پۆلیسە بکوژەکەی جۆرج فلۆید (دێریک شاوفین) گیراوە، بە تاوانی سێیەمی کوشتنی بە ئەنقەست تاوانبار کراوە. بەڵام پارێزەری خێزانی جۆرج فلۆید، دەڵێ، بەپێی ئەو گرتە ڤیدیۆیەی کە بڵاوکراوەتەوە، بە پێی وێنەکانی ئەو کامیرایەش کە بە قەد خودی (دێریك شاوفین) ەوە بوو، بەپێی گەواهی چەند گەواهێکیش، کە لە کاتی کوشتنی جۆرج فلۆیدا لەو شوێنە بوون. هەموو ئەم بەڵگانە، ئەوە دەسەلمێنن، کە دێریک شاوفین بە ئەنقەست جۆرج فلۆیدی کوشتووە. گەر بە تاوانی کوشتنی بە ئەنقەست دێریک شاوفین تاوانبار بکرێت. بۆ ماوەی (٢٥) ساڵ زیندانی دەکرێت. ئەو چوار ئەفسەرە پۆلیسەی تریش کە لەگەڵیدا بوون لەم کارەساتەدا، ئەوانیش دادگایی دەکرێن و سزا دەدرێن.

ژنەکەی ئەفسەری پولیس (دێریك شاوفین) کە ناوی (کیلی شاوفین) ە و تەمەنی (٤٦) ساڵە، کە بە تاوانی دێریک شاوفینی هاوسەرەکەی زانی،

کە بە چی شێوەیەکی دڕندانە جۆرج فلۆیدی کوشتووە، ئەو تاوان و ستەمەی مەردەکەی، زۆر کاری تێدەکات و ناخی دەهەژێنێت. کیلی پارێزەرەکەی خۆی راسپارد، کە بەم هۆیەوە، مامەڵەی جیابوونەوەی لەگەڵ مێردەکەی بدات بە دادگا و لێی جیادەبێتەوە. کیلی شاوفین دوو ساڵ پێش ئێستا، بە (شاجوانی ژنانی مینسوتا) هەڵبژێرا. کیلی شاوفین بە گەرمیش سەرەخۆشی لە خێزانی جۆرج فلۆید کرد و هاوخەمی و ماتەمینی خۆی پێ راگەیاندن.. کیلی سوێ و هاوخەمیشی بۆ هەموو ئەو کەسانەش گەیاند، کە ئەم کارەساتە خەمباری کردوون.
(باراك ئۆباما) ی سەرۆکی پێشووی ئەمریکاش، وتی:" نابێت کوشتنی جۆرج فلۆید بە کارێکی ئاسایی دابنرێت"

رۆژی هەینی رابردووش (٢٩/ مای/٢٠٢٠) دۆناڵد ترامپ، هەڕەشەی ئەوەی لە خۆپیشاندەران کرد، گەر بڵاوەی لێنەکەن، سوپا بە سەریان دەنێرێت و بە گوللە بڵاوەیان پێدەکەن. ئەم هەڕەشەیەی ترامپ هێندەی تر خۆپیشاندەرانی تووڕە کرد، کە درێژە بە خۆپیشاندانی پرۆتیستەی کوشتنی جۆرج فلۆیدی بێتاوان بدەن.
کچە گۆرانیبێژی بەبی بەناوبانگی ئەمریکی (تایلور سویفت) یش لە تۆڕی تویتەردا، کە (٨٢) ملیۆن کەس لە جیهادا بەکاری دەهێنن، وەڵامی هەڕەشەکەی ترامپی داوەتەوە و نووسیویەتی:"لە ماوەی سەرۆکایەتیدا، دوای ئەوەی ئاگری سپی باڵایەت هەڵگیرساند. ئایا ئەو غیرەتەت هەیە کە وا خۆت پیشان بدەی کە ڕەوشت بەرزی؟ پێش ئەوەی کە هەڕەشەی بەکارهێنانی توندوتیژی بکەی؟" تایلور ئەوەشی نووسیوە:"لە نەڤەمبەردا، دەنگمان بە لابردنت دەدەین"
پێشم سەیرە کە ئەردۆگانی دیکتاتۆری ڕەگەزپرست و بکوژ و خوێنڕێژ، ئیدانەی ئەم کارەساتەی کرد و ئەمریکا بە ڕەگەزپەرست و شۆڤێنی ناوبرد. هەروەکو ئەوەی کە حەزرەتی ئەردۆگان، سەرۆکێکی دادپەروەر و جیاوازی نەکەر و مافخوازی مرۆڤ بێ و دژی ڕەگەزپەرستی و جیاوازیی نەتەوەیی و نایەکسانی بێ، تورکیاش بەهەشتێک بێت بۆ ئازادیخوازان و دیموکراتیخوازان! دەڵێ پەندێکی کوردیمان دێتەوە یاد، کە دەڵێ:
خەوشێکی خەڵک دەبینی.. خۆت خاوەنی هەزاری
خەڵکیت لا خەرارە (بێژنگە) خۆتیش وەک دەواری
ئەو ڕەگەزپەرستی و جیاوازی نەتەوەیی و کوشتنەی کە لەسەر ناسنامەی نەتەوەیی لە تورکیا و ئێران و عێراق و سوریای داگیرکەرانی کوردستان دا هەن، لە هیچ شوێنێکی تری جیهان دا، نەبوونە و نین.
سەد ساڵ زیاترە کە گەلی کوردمان قوربانیی ڕەگەزپەرستی و جیاوازی نەتەوەییە. ئێمەی کورد، بە هەزاران جۆرخ فلۆیدی کوردمان بە دڕندەترین و نامەردترین شێوە لە لایەن داگیرکەرانی کوردستانەوە

شەهید کران و شەهید دەکرێن. لە کوێی جیهاندا رووی داوە، کە منداڵانی ناو لانک سەربڕن یان بە زیندوویی لەگەڵ دایکان و باوکانیاندا زیندەبەچاڵ بکرێن..؟؟ یا بە کۆمەڵ بە گازی ژەهراوی بخنکێنرێن ؟؟ کەچی هیچ لایەنێک مرۆڤایەتی، نە هیچ ڕێکخراوێکی مافەکانی مرۆڤ، نە هیچ وڵاتێک، نە هیچ ویژدانێکی زیندوو لە سەرمان ڕانەپەڕین و خۆپێشاندانی تووڕەیی و ناڕەزاییان نەکرد. پرۆتیستەی تاوانەکانی بکوژانی کوردیان نەکرد..؟! ڕۆژانە خەڵکی جیهان دەبینن، کە سەرباز و پۆلیس و میت و ئیتیلاعات و هێزە سەرکوتکەر و دەمکوتکەرەکانی تورکیا و ئێران و عێراق و سوریا بە چی شێوەیەکی دڕندانە و ڕەگەزپەرستییانە، وەڵامی ماف و داواکانی خۆپێشاندەرانی کورد دەدەنەوە..؟ بە گوللە و کوشتن وەڵامی کورد دەدەنەوە، زۆر لە جۆرج فلۆید خراپتر بەسەر هەزاران و چەوساوەی کوردمان دەهێنن. بە کوشتن و گرتن و لە سێدارەدان وەڵامی داواکانی کورد دەدەنەوە. بەڵکو لای داگیرکەرانی کوردستان، کوردبوونمان بە تاوان دەزانن. ڕۆژن نییە کە کۆماری سێدارەی ئیسلامی، جۆرج فلۆیدەکی کۆڵبەری کوردمان بە گوللەباران شەهید نەکەن. یا چەند هەرزەکار و لاوەکی کوردمان لە سێدارە نەدەن. ڕۆژ نییە کە تورکیای کۆماری زیندانستان، بە نامەردی چەند جۆرج فلۆیدەکی بەتاوانی کوردمان شەهید نەکەن.. ڕۆژانە زۆر دڕندەتر و نامەردانەتر لە شێوەی کوشتنەکەی جۆرج فلۆیدی ئەمریکا.. چەندین جۆرج فلۆیدی کوردمان لە لایەن داگیرکەرانی کوردستانەوە شەهید دەکرێن.

ئەمەی کوردی چەوساوەی دەستی ڕەگەزپەرستان، زۆر بە توندی و تووڕەییەوە، شەرمەزار و پرۆتیستەی کوشتنی شەهید (جۆرج فلۆید) دەکەین.. ئەمە تاوانە ڕەگەزپەرستییە، پەڵەیەکی شەرمەزاری و قێزەوەنی ترە بە نەوچەوانی ئەمریکاوە.

ڕەزا شوان

نەرویج: ٣١/مای/٢٠٢٠

کەمپینی “ماچ تاوان نیە” وچەپی

بـۆرژوازی … حەمید تەقوایی

لەگەڵ ڕاگەیاندنی کەمپینی ماچ تاوان نیە لەلایەن مینا ئەحەدیەوە دوو دەستە لە دژی هاتونەتە مەیدان.دەستەی یەکەم لایەنگرانی حکومەت وەیان ئۆپۆزۆسیۆنی ئاینی حکومەتە.کە حزبوڵایی وموجاهیدین وهەتا دوی خورداد□ی□کان و هیترن گروپی دوهەمیش هەڵسوڕاوانێک کە خۆیان ناو دەنێن چەپ و کۆمۆنیست.گروپی یەکەم ئەرکەکەیان ئاشکرایە.ماچ یاساغە بەرهو□می کلتوری کەڕو هێناوی ئەوانە وکەمپینی ماچ تاوان نیە هەر ئەم کۆنەپەرستانەو حکومەتەکەیانی کردوەتە ئامانج وە بەدڵنیایی ئەوانیش بۆ بەرگری لە خۆیان بەئاگا هاتونەتەوە. بەڵام گروپی دوهەم” سنوربەندیان”هەیە لەگەڵ گروپی یەکەم وە هۆکار یان لە ڕاستیدا پاساوی تریان هەیە ئەوان دژی کەمپینی ماچ تاوان نیە راوەستاون چونکە خۆیان بەلایەنگری کرێکار دەزانن.چونکە لەو باوەڕەدان کە کرێکاران کێشەی گرنگ تریان هەی.باوەڕیان بەوەیە کە ماچ کارێکی شیک(لوکس)ە،لاوەکیە وە پەوەندی بەچینی کریکارەوە نیە.ئەگەنە ئەوەی بۆ کەمپین بۆ زیادکردنی کرێ بەڕێ ناخەن؟ زۆرێکێش لەو دۆستانە پێیان وایە کە ل□ب□ن□□□تدا کەمپین بەڕێخستن کاری ڕێکخراوە گشتیەکانە نەک حزبەکان!هەندێکیش پێیان وایە کە ئەوە هەموی پیلانی وەزارەتی ئیتلاعاتە بۆ بەلاڕێدا بردنی ڕای گشتی و خەباتی چینی کرێکار.

لە پشت هەموو ئەم تیئۆری چنینانەوە هەست وهاودڵیەکی قوڵ لەگەڵ کلتوری ڕۆژهەڵاتی وئیسلامی بەتایبەتی لە نیگایاندا سەبارەت بە پەیوەندی نیوان ژن و پیاو خۆی شاردۆتەوە. یەکێک بە پشت بەستن بە قورئان ویاسا وئەخلاقیاتی کەڕو هێناوی ئیسلامی ڕێپێنەدروای ماچ ڕادەگەیەنێت وە ئەوی تریش بەپشت بەستن بەچینی کرێکار کەمپین لە دژی بەتاوان بونی ماچکردن بە ڕێ پێنەدراو ناودەبات! وهەست و فەرمانیان وەکو یەکە، ڕێنوێنی□یەکان جیاوازە.

سەرەتا ئەبێت ئاڵا وەیان بەهانەی چینی کرێکار لە دەستی ئەم چەپە ڕۆژهەڵاتیە دەربهێنین.لە ڕوانگەی ئەم چەپەدا کرێکار چینێکی کۆمەڵایەتی نیە،بەڵکو دەستەیەکە.ڕیک هەر بەو شێوەیەی کە بۆرژوازی سەیری چینی کرێکار دەکات،ئەوانیش کرێکار وەک دەستەیەک دەبینن کەلانی زۆر مۆڵەتی هەیە کە لەبارەی فرۆشتنی هێزی کارەوە چەندوچون بکەن وە یان ناڕەزایەتی دەربڕن.کۆماری ئیسلامی ڕایگەیاندوە کە خەباتی سیاسی بۆ کرێکاران نایاسای□ وە دۆستەکانمان کەمپین بۆ هەندێک کێشەی”ناکرێکاری”، یەک هەڵوێستێک لە دوو پێچراوەدا.

ئەم هێنانەخوارەوەی چینی کرێکار بۆ دەستە(صنف.و)لە دوو ڕوەوە خۆی

نیشان ئەدات:

١-لایەنی یەکەم ئەوەی کە کرێکاران تەنها لە کارگەو لە شوێنی بەرهەمهێناندا هەن و بەس. نە بەحیجاب وئاپارتایدی ڕەگەزی وچەوسانەوەی ژنان دەردومەینەتی دەکێشێت وە نە لە بەردەبارانکردن ویاسای تۆڵەسەندنەوە و نەلە بێ مافیی سیاسی وکۆمەڵایەتی ونە لە چەوسانەوەی سەر کەمینە سەر بە نەتەوەو ئاینە جیاوازەکانەوە وە نە لە بێ مافی منداڵان و نەلە تێکدانی ژینگە ونەلە دژی هەڵاواردنی دژی هاوڕەگەزخوازو و پەلکە زێڕینەکان وە نەلە بنەڕەتدا لەهیچ کێشەیەکدا کە پەیوەندی بە ڕاستەوخۆی بە بەرهەمهێنان وچەوسانەوەو نەبێت.گوایە کوێرەوەری وبەبارمتەگرتنی کۆمەڵگە هیچ پەیوەندیەکی بە کرێکارەوە نیە. وادیارە کە کرێکار نە ژنەو نە منداڵەکانیان دەچنە قوتابخانەو نە هاوڕەگەزبازن وە نەوەک بەهایی و سونی وئەفغانستانی دەچەوسێتەوە وە نەلە بنەڕەتدا وەک هاوڵاتیەک لە دەرەوەی کارگە ئازار و کێشەی هەیە.لەم ڕوانینەدا کرێکار خاوەنی بون وشوناسی کۆمەڵایەتی نیە بەڵکو دەستەی بەرهەم هێنەرە،کەیلەی کاری کرێگرتە کە ئەبێت لانی زۆر خەبات بکات لە پێناو زیاد بونی کرێ ومافی ڕێکخراو بون و کێشە پیشەیەکانی تریدا وبەس! باقی کیشەکانی تر یان لە بنەڕەتدا پیوەنیان بەوەوە نیە وەیان لاوەکی و لابەلان، بەڕادەی مەسەلە پێشەییەکان گرنگی نیە،وە ئەگەر لە کۆمەڵگەو لە بیروڕای گشتیدا خرایە ڕوو ئەوە بەدەنیایی پیلانگێڕیەک لە ئارادایە کە کێشە گرنگەکانی کرێکاران بخاتە ژێر کاریگەریەوە! لەم دیدگایەدا کرێکار وەک هاوڵاتی،کرێکار وەک چینێکی کۆمەڵایەتی،کرێکار وەک داواکارێکی سیاسی بەگشتی ئامادە نیە.

بەهەمان ئەو تێگەشتن ولێکدانەوەی کە بەرژوازی هەیەتی بە کرێکار.

بەتەنها لەم کەمپینی دژی قەدەغەکردنی ماچدا نیە کە ئەمە ئەم چەپە برژوازیە لەبەرامبەر خۆماندا ئەبینین.لەگەڵ هەر ئەم جۆرە ڕێنیوێنیانە لەگەڵ کەمپینی دژی بەردەبارانکردنیش بون. نەیارەکانی کەمپینی ماچ تاوان نیەش هەر ئەوانەن کە کەمپینی ڕزگارکردنی سەکینە محمەد ئاشتیانی لە بەردەبارانکردن،کەمپینەکی سەرکەوتو کە لە ئاستی نێونەتەوەیدا سەرکەوت وە بویە هۆی هەڵوشاندبەوەی سزای بەردەبارانکردنی سەکینە و بەهەڵوشاندنەوەی بەکردوەی سەنگسار لە ئێراندا کۆتایهات.

دیسان هەمان ڕێنوێنی نادروستیان کرد.هەر ئەوانەی کەلە ساڵی ٧٩ ناڕەزایەتی جەماوەری دژی حیجابیان بە ناڕەزایەتی ژنانی باکوری شارەکان ناودەبرد وە لەساڵی ٢٠١٨ جوڵانەوەی کچانی شەقامیان بە کاری کرێکاران نەدەزانی.لە ٨مارسەکانیشدا لە کرێی یەکسان بەرامبەر کاری یەکسان زیاتر نەدەڕۆشتن. ئەمە هەر ئەو چەپەیە کە

لەگەڵ بزوتنەوەی ئیکس موسلیم، کە بوەتە جوڵانەوەیەکی جیهانی و لەلایەن ئاتەئیستەکان وهەڵگەڕاوەکان لە ئیسلام لە زۆرێک لە وڵاتانی لە ئیسلام گیراودا بەگەرمی پێشوازی لێکراوە، تاکەکەو لە بەرامبەریدا دەوەستێتەوە. دواین شاکاری ئەم چەپە بەرژوازیە دژایەتیەتی لەگەڵ کەمپینی دژی کرێنا و چالاکی ستادی ڕوبەڕو بونەوەی کرێنا، بەو پاساوە بریقەدارەی گوایە کە دامەزراوەیەکی خێرخوازیە. کۆماری ئیسلامی خۆی هۆکاری سەرەکی کرێنا بوە وکرێنای کردوەتە کێشەیەکی سیاسی-ئاسایشی بەڵام چەپی ڕۆژهەڵاتی نەک تەنها هەڵناسێت بە وەستانەوە بەڵکو لەم ڕووەوە خەباتیش بە ناسیاسی و خیرکردن ناودەبات. کاتێک ئەرک و هەستەکانتان لە ڕۆژهەڵاتی بون ئیسلامی بون گیرابەت لە سیاسەتیشدا بتانەوێت یان نا ئەبنە هاومەبەست لەگەڵ حکومەتی ئیسلامیدا.

٢-تایبەت مەندی دوهەم دیدگایەکە کە چینی کرێکار دەهێنیتە خوارەوە بە پیشە و دەورو جێگای چینی کرێکار وەک ڕزگارکەری هەموو کۆمەڵگە نابینێت. کرێکار نەک تەنها خۆی وەک چینێکی کۆمەڵایەتی لە ژێر هەمووجۆرەکانی هەڵاواردن وبێ مافی ونەهامەتیدا دەچەوسێتەوە بەڵکو ناتوانێت لەو نەهامەتیانە ڕزگاری بێت مەگەر ئەوەی کە هەموو کۆمەڵگە ڕزگار بکات. ئەم حوکمە بنەڕەتیە لەسەر ئەوڕاستیە بنیات نراوە کەلە سەردەمی ئێمەدا سەرچاوەی هەموونەهامەتی وهەڵاواردنە ئابوری وسیاسی و حقوقی ومیللی ونەتەوەیی وئاینی وڕەگەزی وهیتر وهیترەکان نیزامی سەرمایەداریە وبە ڕزگاری هەموو کۆمەڵگە ئەبێت نیزامی کۆیلایەتی کرێ گرتە ڕەشکەش بکرێت. ئەم ڕاستیە لەمانیفێستی کۆمۆنیستدا ڕاگەینراوە و ئەمڕۆ ڕاستی ئەم حوکمە لە دروشم وقسەوباسە گشتیەکانی نەوەدونە لەسەدەکاندا لە بەرامبەر لەسەدا یەکەکاندا زیاتر لە هەر کاتێکی تر خۆی نیشانداوە.

پێویستی و خواستی حزبی چینی کرێکار ڕێک لێرەوە سەرچاوە دەگرێت. حزبی کۆمۆنیست ڕێکخراوەکە کە چینی کرێکار بۆ ڕزگارکردنی کۆمەڵگە ئامادە دەکات. حزب لە کۆمەڵگەدا نوێنەرو بەندەگەی چینی کرێکارە. خەبات بۆ زیادبونی کرێ و مافی ڕێکخراوبون و خواستەکانی تری چینی کرێکار ئەرکی بەردەوام وبنچینەیی هەر حزبێکی کۆمۆنیستە بەڵام مانەوە لەچوارچێوەی ئەم خەباتەدا ناتوانێت چەوسانەوە کارە بەکری ت تووهەڵدات. بۆ گەیشتن بەو ئامانجە ئەبێت چینی کرێکار پێ بنێتە مەیدانی سیاسەتەوە، ئەبێت کۆمەڵگە لەدژی جینی دەسەڵاتدار ئامادەبکات وبیهێنێتە مەیدان وە ڕێک هەر بەو هۆیەوەیە کە پیویستی بە حزبە کەلە خەباتتدا نەک تەنها لەدژی چەوسانەوە بەڵکو لە دژی نەبونی دەنیایی ئابوری و لەدژی هەژاری و دەستەنگی گشتی،وە دژی ئاین و بێ مافی ژنان و ئاپارتایدی ڕەگەزی وحیجاب و دواکەوتوی

فەرهەنگی وەهەر هەڵاواردن و نایەکسانیەکی تر پیشەنگ و لەڕیزی پێشەوە بێت. نەوەدونە لەسەدەکان دەتوانن وئەبێت لە ژێر ئاڵای ڕەخنەی چینایەتی چینی کرێکار لە دژی هەموو نەهامەتی و هەڵاواردنێک یەکگرتو ڕێکخراوبن وە دژی دەسەڵاتدارێتی لەسەدا یەکەکان بێنە مەیدان.چەپی بۆرژوازی لە بنەڕەتدا ئەمە تێناگات چونکە کرێکاری لە کۆمەڵگەو لەسیاسەتدا خستوەتە لاوە. ئەگەر لە لایەنی یەکەمەوە چەپی بۆرژوازی هێڵ بۆ کرێکار دادەنێ لە کۆمەڵگەدا. لێرەدا هێڵ لە سیاسەت ئەدات.وە ئەم دوانە بەتەواوەتی پێوەندیان بەیەکەوەیە. کاتێک دەڵێن قەدەغەکردنی ماچ وەیان سزا و تۆڵەی بەردەبارانکردن وە یان وەستانەوە لە بەرامبەر کرۆنا وە یان خەبات لە دژی حیجاب پەیوەندی بە کرێکارەوە نیە لە ڕاستیدا ڕایدەگەیەنێت کە سیاسەت پەیوەندی بەکرێکارەوە نیە. ئەم چەپە لەباشترین دۆخدا سەر لە سەندیکالیسم وئانارکۆ پاسیفیسمەوە دەر ئەهێنێت وە ئەمە لە کۆمەڵگەیەکی وەک ئێراندا کە تەنانەت گۆرانی وتنی ژنان و سەماکردن وشاد بون سیاسیە لەکردەوەدا واتای بەهێزکردنی کۆماری ئیسلامیە.

کرێکاران وجەماوەری خەڵک لە شەقامدا بە دروشمی بەهێزو هەمەلایەنە لە ناویاندا"ژیان وکەرامەت مافی سەلمێنراومانە"وەڵامی دەستبەجێ ئەم چەپە بۆرژوازیەیان داوەتەوە. قەدەغەیی ماچ،وەکو قەدەغەکردنی خۆشی و قەدەغەیی ئاواز و قەدەغەی پەیوەندی ئازادانەی نێوان ژن وپیاو بەڵگەی ئاشکرای پێشێلکردنی کەرامەتی ئینسانەکانە. چەپێک کە لە خەباتی کرێکاریدا هێڵ دەهێنێت بەسەر بەرگریکردن لە کەرامەتی ئینسانیدا ،ناشتوانێت بەرگری لە کەرامەتی ئەو بکات.

٢٠٢٠\٥\٢٨

وەرگێڕانی:کاوە عومەر

نەوەی پاییز … ستار ئەحمەد

زستان پەرچەمی پاییز تەڕ دەکا
لەنیگای خەڵی شەوا دەیدوێنێ
مانگ وەك چاوانی برۆی زەرد دەکا

لەبسکی هەورا سەری دەردێنێ
....
خۆر کە ئاوا بێت وەك زامی پاییز
دەلاقەی شوێن پێت لەدووی نەخش دەکا
هەور بەسورمەی تاریکی شەوان
تارمایی باڵات وەك شەو ڕەش دەکا
....
چەندە تامەزرۆی پاییزێك ئاڵم
رووی زەردی هەتاو بدرەوشێتەوە
جیلوەی کانیەك ناخت پاراوکا
دورگەی دەروونم بگەشێتەوە
....
بیرتە پاییزێك لەسەر گەڵایەك
تریفەی نیگای چاوانتم کێشا
بووە ناسنامەی ڕازێکی شەو ڕۆم
لەتیشکی گزنگ جوانتر درەوشا
....
خۆمن دەمزانی بارخانەی پاییز
لەکۆچ و باری ڕۆژئاوا دەچێ
بەڵام هەتاکەی چوار وەرزی ساڵم
کۆرپەی خاکەکەم بەخوێن هەڵقرچێ
....
ساڵ پاییزێکەو چوار مێخەی ڕۆژە
خۆری ئاوابوون ئاورنگی بایە
کۆرپەلەی هەستم زمانی پژا
کەوتە دوای پاییز بەدایە دایە
....
نەوەی پاییزم … ڕووت ڕووتم وەك ئەو
شیعر نابێتە کاڵاو سەرینم
لەکوێ لوتکەیەك سنگیم بۆ وازکا
لەزامی جەرگیا ئاگر دەبینم

ستار ئەحمەد

کە مانگ گیرا … ئیبڕاهیم گەلەژێری

هەموو جوانیەکانی دونیام
لەمنارەیەکی مزگەوت داکووتا
نیەتی عاشقەکانم سپارد بەکڵێسا
دەرگای زیندانەکانم خستە سەرپشت
پەنجەرەی ژووری کتێبخانەکانم واڵاکرد
واتێگەیشتم ئیدی ڕۆژی قیامەتە
کەمناڵ بووم وام زانی کەمانگ بگیرێ
ئیدی جوانیەکانی ڕۆژ هەرگیز نایێنەوە
هەورەکان دەوری مانگ دەگرن
کزەبای زریان و شەماڵ لەهەناسە دەکەون
ئەستێرەکان وون دەبن
ڤینۆسیش ناتوانێ جوانی ببخشێتەوە
بۆیە لەگەڵ پیاوانی گەڕەک تەنەکمان دەکووتی
تەقەی تەنکە دەگەیشتەوە هەموو ماڵەکانی گەڕەک
قوڕئان خوێندن دەگەیشتەوە زوحەل
ناڵەی منیش بەڤینۆس
ئەگەر مانگ گیران نەبوایە
کەی من دەمتوانی لەجوانی ڤینۆس حاڵی ببم
کەی دەمتوانی لە ناخۆشی دەنگی تەنەکە تێبگەم
ئەگەر مانگ گیران نەبوایە
نەمدەتوانی گوێ لەترسی قەلەباچکەو
لە دەنگی بێومێدی کوندە پەپۆ بگرم
نزام دەکرد خوایە بەری مانگ بەربدە
بێ بارانی نەبێتەوە بەڵای سەرزەوی
گوناهی من لەو تێڕوانینە گوێ گرتنم بوو
لە مەلای مزگەوتەکەمان و گیرانی مانگی
خستەوە سەر ملی کچانی کابۆ لەبەر
ئاخر خودایە پۆشینی کابۆو سترێج
بۆ دەبێتە ڕەش بوونی سپی مانگ
مەگەر کچەکان زۆریان ناویان
رووپاک و جوان و فریشتە نین
خودایە گوناهی ئێم□ نەبوو

تەنکەمان بەتوندی دەکووتا
لەکۆڵا نەکانی شار هاوارمان بۆ کەسێک دەبرد
نەماندەزانی کێیە؟
ترسێکمان هەبوو کە دەستی شەیتا نە
دەیەوێت تاریکی باڵ بکێشێ بەسەرمان
بەدوای شەیتان دەگەڕاین
وامان دەزانی بەکووتینی تەنکە
بێزاری دەکەین و بەری مانگ بەردەدات
بۆیە؟
دەنگی موکەبیڕەکانمان پڕ کرد
لەگۆرانیەکانی حەسەن زیرەک
ئێمە لەدیار مانگی خۆمان بەشەڕابێکی حەڕام
سەرخۆش و مەست کراین
مانگی ئێمە لێمان هەڵات و مانگی تۆش گیرا
لەبڕی ئەوەی ئێمە خۆمان لەنێو درەوشاوەی
ئەستێرەکانی دەوروبەرت هەڵبواسین
خۆمان لەنێو گوناهەکانی غروری
جوانیەکانی ڤینۆس بینیەوە.

ئیبڕاهیم گەلەژێری- چۆمان

گوللەی عیشق ... هۆزان اسماعیل کریم

فەرهەنگی شیعر ـ شیعر
لاپەرە یەک

سبەینان لە چرکەی یەکەمی لادانی بەتانی لەسەرت،
لە ناو چاوت گیر دەبێ
هەموو ئەو رۆژانەت پێ دەژمێرتەوە
کە لەگەلی پێکەنی.

کەدەچی دەست و چاوت بشۆیت

لە ئاوێنەکە ئەو دەبینی و
دیسان یەخەت دەگرێ
هەموو نامەکانت پێ دەخوێنێتەوە.

دەتەوێ جلت بگۆری رەنگەکان داگیرت دەکەن و هەر یەکەیان بە ژوانێک
دەتبەنەوە.

لەناو پاس لەپر گۆرانییەک خەیالت دەبا
سەرت بە سینگی دەکەی و
لەتالە پرچەکانی هیلانیەک دەچینی
و خەت لێ ون دەبێ .

دەگەیتە دەوام زۆر جار سلاوت بیر دەچێ
هەر لەبەر خەتەوە ورتەت دێ
دەست بە کار دەکەیت و
یەک و دە لێک ناکیتەوە
خەو دەتباتەوە و ناشتوانی بخەوی
کە بە گادەی
سەیردەکەی کەس لە دەورت نەماوە

لەگەل هاورێیان دانیشتویت لەوێ نی نیت
هەرچی دەتبینێ باسی رەنگ زەردی دەکا

سەرت لەدەشەوێ و
لەخەت ناگەی چیت دەوێ .

نەخۆش دەکەویت و نازانی کەندەرت دەشی.
کحول و جگەرە لەت بێزار دەبن

هەر شەوێک بێتە خەوت
یەک مانگ لەبەر خەتەوە خەوەکە دەگەریتەوە تا لبیرت نەچێتەوە

هێدی هێدی سیس دەبیت و
دەنوشتێیەوە

دواتر را دێیت و بەخەت دەلێت
غەریب وەرەوە سەرخەت و تێبگە
چیتر ناتوانی بەدل پێبکەنی
گولەی ئیشق تەنیا دەکوژێ نازانی بریندارت بکا

هەزان اسماعیل کریم
٢٩/١٢/٢٠١٩

عوسمان بایدەمیر: تورکیا دەوڵەتی کوردان نییە… و:هەڵۆ بەرزنجەیی

لەژێر ئەم ناونیشانەدا، لە ماڵپەڕی ڕووداو/ کرمانجی ئەم باسەم بەرچاو کەوت، کە گۆڕیومەتە سەر ڕێنووسی کوردیی خواروو. پاشان کۆمەنتێکی لەسەر دەنووسم.
٢٦/٥/٢٠٢٠
هەولێر « ڕووداو» Sîna Soma

سەرۆکی شارەوانی پێشووی شاری ئامەد وئەندام پەرلەمەنتاری پێشووی هەدەپHDP عوسمان بایدەمیر، ڕایگەیاند کە : دەوڵەتی تورکیا دەوڵەتێکی دیموکرات نییە و پێویستە هەڵوەشێتەوە…
عوسمان بایدەمیر لە هەڤپەیڤینێکیدا لەتەک دەزگای بەریتانی« تەلەگراف ئەکتویل» ڕەخنەی توند لە دەوڵەتی تورکیا دەگرێ.
بایدەمیر، لەم هەڤپەیڤینەدا دەڵێ: تورکیا دەوڵەتی کوردان نییە و دەوڵەتێکی داگیرکەتە و رەوایەتی خۆی لەدەست داوە.
بایدەمیر جەخت لەسەر ئەوەدەکاتەوە، کە دەوڵەتی تورکیا هەرگیز ناگۆڕێ و نابێتە دەوڵەتێکی دیموکراتیک. هەروەها دەڵێ: ئەوە دەیان جار تاقی کرایەوە، دەوڵەتی تورکیا ناگۆڕێ و نابێتە دیموکراتیک.
ئەم سیاسەتڤانە ناودارەی باکووری کوردستان عوسمان بایدەمیر، هەروەها ئاشکرای کرد و وتی: ئێمە لە تورکیا ڕووبەڕووی دەوڵەتێکی زۆردار و داگیرکەر دەبینەوە، کە دەبێت هەڵوەشێتەوە و لەناو داروپەرووی کاولبووەکەیدا خۆی سەرنگووم بکات.
لە بەردەوامی هەڤپەیڤینەکەیدا بایدەمیر دەستنیشانی ئەوەی کرد کە دەوڵەت و پەرلەمانی تورکیا نە هی ئێمەی کوردە و جەختی کردەوە کەوا دەبێ ئێمە بگەڕێینەوە سەر بنجوبناوان و ڕیشەی خۆمان.
بایدەمیر ئاماژەی بەوە دا دەوڵەتی تورکیا لە باکووری کوردستان

ڕەوایەتی نەماوە و دەڵێ لە ئامەد ڕەوایەتی ئەم دەوڵەتە بەدوایی هاتووە، لەبەر ئەوەی سندووقی دەنگدانەکانی نەهێشتووە.
ئەم دەوڵەتە لەرە دەوڵەتەکی داگیرکەر و کۆلۆنیالە.
عوسمان بایدەمیر ئاماژە بە هەوڵ و تێکۆشانی کورد بۆ بەدیموکراتیزەکردنی تورکیا دەدات و ڕەخنە لەم کارە دەگرێ و ئاکامی ئەم هەوڵە باس دەکات. هەر لەم سەنگەرەوە ڕەخنە لە سیاسەتی تەڤگەڕی کورد لە باکووری کوردستان دەگرێ و دەڵێ: ئێمە هەوڵمان گرتە بەر بۆ بە دیموکراتیزەکردنی ئەم دەوڵەتە و تەواوی هێز و توانا و وزەی خۆمان خەرج کردووە بە شتێ کە نابێت و نایەتە دی.
هەروەها دەڵێ: پێویستە ئێمە بەخۆمان بین و خۆمان بپارێزین و دەبێ بگەڕێینەوە سەر ڕەگوڕیشەی خۆمان بە جوگرافیای خۆمان« مەبەستی نیشتمانە- ه[illegible]». بەداخەوە ئەم پەرلەمانە چ سوودێکی بۆ ئێمە نییە. سیاسەتڤانی کورد بایدەمیر لە بەشێکی تری هەڤپەیڤینەکەیدا جەخت دەکاتەوە لەسەر: دەبێ ئێمە بە شێوەیەکی ئاشکرا بئاخڤین « نیشتمانی من هەیە، ناوی ئەوەش کوردستانە. من نە تەوەیەکم شەڕی فاشیستی کەمالیستی، شەڕی فاشیستی ئیسلامی بۆ من چی؟ بە دۆزەخ.
ئەوە هەردوو بە دۆزەخ
ئەستەمبوڵی ئەوە، ئەنقەرەی ئەوە، ئیزمیری ئەوە بۆ من چی؟؟.
دەبێ ئێمە بە ئاشکرا بڵێین : ئەم دەوڵەتە دەوڵەتی ئێمە نییە. من بە ئەوە ناڵێم کەوا هێزی ئێمە هەیە.. من دەزانم هێزی ئێمە ناگاتە ئەمە..هێزی ئێمە نابێتە هیزی ئەوان، بەڵام هێزی ئێمە بەشی خۆمان دەکات دەکات. ئێمە نەبینە بەشێک لە گەمەکانی ئەوان…
هەروەها دەڵێ: دەبێ کورد بنکەیەکی دراوسێیەتی لەگەڵ تورکیا دروست بکات.. وردە وردە کاتی ئەوە هاتووە.

-___________

پێم وایە لەم چەند دەیەیەی ڕابووردوودا کەسایەتییەکی سیاسی کورد لە باکووری کوردستان هێندە واقیعی و ئەقڵانی نە بیری کردەتەوە و نە بوێری دەربڕینی وەک عوسمان بایدەمیر هەبووە.
وەڵامە بەناوبانگەکەی بەرامبەر بە سەرۆکی پەرلەمانی تورکیا، کاتێ لێی دەپرسێ کوردستان لەکوێیە؟ دەست دەخاتە سەر سنگ و دەیی و دەڵێ: کوردستان لێرەیە، سەرتاسەری تورکیای تەزاند و کوردستانیشی هەژاند و خرۆشان.
بریا حیزب و سیاسەتڤانەکانی باکووری کورد بەتایبەت و تەواوی کوردستان بەگشتی ، وەک بایدەمیر هزر و بیریان بکردایەتەوە و هەڵوێست و ڕەفتاریان هەبوایە.

لە باشووی کوردستان3 دەیەیە خاوەن پەرلەمانین، کەسێک پەیام و ڕاگەیاندنێکی وای بەڕووی داگیرکەر و دنیادا نەداوە.
ئەوانەی قەندیلیش بە تۆزی ئەم وتە راست و دروست و دڵسۆزانە نەگەشتوون. ئەوان دەیانەوێ ئەم جۆرە داوا و قسانە ف□□ ب□د□نە زبڵدانەوە، چونکە باویان نەماوە و پێویستە دەوڵەتی تورکیا بە دیموکراتی بکەین.
دیارە ئەم□ ج□گ□ لەوەی تاکە ڕێی ڕزگارییه، تاکە چەکێکیشە بۆ شەڕی داگیرکەران.
بەهیوای ئەوەی هەموو سیاسەتمەدارانی کورد پەڕۆیەک لە عوسمان بایدەمیر دادڕن و بانگی هەقی کوردایەتی بە ئاشکرا و دەنگی بەرز پێویستە و خۆشە…
نەفرەتی خوا و مێژوو و ویژدان لەوانەی تری نەتەوە کورد بە ئەفیونی دروشمی درۆزنانە و وڕێنەی چەمک و تیۆری دیکە دەخ□ پێنن.
درود ب□ سیاس□تقانی هێژا و بوێری کورد «عوسمان بایدەمیر»…
سەرنج : بایدەمیر بەدرێژی هەمان ناو□□ک لە چاوپێکەوتنێکی MedyaTV دا بە تورکی کردووە.
لینکی ڤیدیۆک□ و ناب□ت□ک□ی □وداوتان بۆ دادەنێم…

https://www.rudaw.net/kurmanci/kurdistan/260520203‏

HDP APE OSMN KüRDISTAN‏

KiMSENiN BBASININ MALI DEGiLDiR‏

“Kurdistan ne malé bavê kesekîye„‏

https://YouTube.be/yEF-PsmA‏

هەڵۆ بەرزنجەیی

“بێ نیشتمان” سێیەمین فیلمی بڵندی سینەمایی توورج ئەسڵانی لە دوایین قۆناغی تەکنیکی دایە

مەنسوور جیهانی –

فیلمی سینەمایی “بێ نیشتمان” لە دەرهێنانی “توورج ئەسڵانی” و بە ڕۆڵ بینینی کۆمەڵێک لە ئەکتەرەکانی تورکیا، سووریا، عێراق و هەرێمی کوردستان لە دوایین قۆناغی تەکنیکی دایە.

فیلمی سینەمایی “بێ نیشتمان” (بی سرزمین) Landless لە بەرهەمهێنان و دەرهێنانی سینەماکاری کورد “توورج ئەسڵانی” و بەرهەمی وڵاتی عێراق، دوای وێنەگرتن لە شارەکانی سلێمانی و هەڵەبجە لە هەرێمی کوردستان، ئێستا لە دوایین قۆناغی تەکنیکی دایە.

لە فیلمی سینەمایی “بێ نیشتمان” سێیەمین بەرهەمی بڵندی سینەمایی “توورج ئەسڵانی”دا کۆمەڵێک لە ئەکتەرەکانی وڵاتانی تورکیا، سووریا، عێراق و هەرێمی کوردستان بە چوار زمانی کوردی، تورکی، عەڕەبی و فارسی تیایدا ڕۆڵیان بینیوە.

“توورج ئەسڵانی” وەکوو بەڕێوەبەری وێنەگرتن ساڵانێکە فیستیڤاڵە جۆراوجۆرە نێودەوڵەتییەکاندا بەشدارییەکی سەرکەوتوانەی بووە و کۆمەڵێک خەڵاتی گرینگی لەسەر ئاستی جیهان بەدەستهێناوە، “بێ نیشتمان” سێیەمین بەرهەمی بڵندی سینەمایی ئەم دەرهێنەرە نوێخوازەی کورد دوای فیلمی سینەمایی “بارهەڵگریی زێڕ” Gold Runner و فیلمی سینەمایی “جینگۆ” GINKGO دێتە ئەژمار.

فیلمی سینەمایی “بارهەڵگریی زێڕ” لە یەکەمین بەشداریی نێودەوڵەتی خۆیدا لە بەشی پێشبڕکێی سەرەکیی “ڕەوتە نوێیەکان” New Currents لە بیست و سێیەمین خولی فیستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلمی “بووسان” Busan لە شاری بووسان لە وڵاتی کۆریای باشوور نمایشکرا و کاندیدی خەڵاتی باشترین فیلمی یەکەم و دووهەمی ئەم ڕووداوە سینەماییە بوو و لە درێژەدا لە بەشی پێشبڕکێی “سینەمای جیهان” World Cinema لە حەوتەمین خولی فیستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلمی “دهۆک” Duhok لە هەرێمی کوردستان نمایشکرا و “توورج ئەسڵانی” بە دەرهێنانی ئەم بەرهەمە سینەماییە خەڵاتی “بەهرەمەندی نوێی” New Talent بەدەستهێنا و لە لایەن ئەندامانی لێژنەی دادوەرانەوە، خەڵاتی “گەڵای مەو” و لەوحەی فەخری پێبەخشرا.

ئەم بەرهەمە سینەمایی لە درێژەی بەشدارییە جیهانییەکانی خۆیدا لە بەشی پێشبڕکێی فیستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلمی “چاتراپاتی شیواجی” Chhatrapati Shivaji لە وڵاتی هیندستان چووە سەر پەردەی سینەماکان و خەڵاتی باشترین سیناریۆی ئەم ڕووداوە سینەماییە بە

“تووڕج ئەسڵانی” و “هادی نادی” بەخشرا.

بەڕێو□ بەرا یەتی ڕاگەیاندنی گشتیی فیلمی سینەمایی “بێ نیشتمان”.